

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

กองทัพบกกับการสนับสนุนการเลือกตั้งตามหลักนิติธรรม

จัดทำโดย พลเอก จินตมัย ชีกว้าง
รหัส ๖๘๑๓๐๔

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑๓
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

กองทัพบกกับการสนับสนุนการเลือกตั้งตามหลักนิติธรรม

พลเอก จินตมัย ชีกว้าง[๑]

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของกองทัพบกไทยในการสนับสนุนการเลือกตั้ง ภายใต้กรอบหลักนิติธรรมและความเป็นประชาธิปไตย เนื้อหาครอบคลุมตั้งแต่นิยามและความสำคัญของงานกิจการพลเรือนในบริบทการเลือกตั้ง หลักการของหลักนิติธรรม (เช่น ความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ) ตลอดจน กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง อาทิ ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยข้าราชการกลาโหมกับการเมือง พ.ศ. ๒๔๙๙ และแนวทางปฏิบัติในห้วงที่มีการเลือกตั้งของกระทรวงกลาโหมที่หน่วยงานทหารต้องถือปฏิบัติ นอกจากนี้ บทความได้นำเสนอแนวทางปฏิบัติในการสนับสนุนการเลือกตั้งตามหลักนิติธรรม ตามคู่มือแนวทางการปฏิบัติของกองทัพบกในการสนับสนุนการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๖ ที่กำหนดวิธีการสนับสนุนด้านกำลังพล ยานพาหนะ สถานที่ และสื่อวิทยุโทรทัศน์ของกองทัพบก ตลอดจนมาตรการส่งเสริมให้กำลังพลและทหารกองประจำการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งอย่างถูกต้องและเป็นกลาง

บทความได้อภิปรายปัญหาที่เคยเกิดขึ้นหรืออาจเกิดขึ้นเกี่ยวกับบทบาทของทหาร โดยเฉพาะทหารกองประจำการ ในช่วงที่มีการเลือกตั้ง พร้อมทั้งวิเคราะห์แนวทางแก้ไขและพัฒนาการใช้สิทธิเลือกตั้งในหน่วยทหาร ผลการศึกษาพบว่าการยึดถือหลักนิติธรรมอย่างเคร่งครัดและการปฏิบัติตามแนวทางที่วางไว้อย่างโปร่งใสและเป็นธรรม จะช่วยให้กองทัพบกรักษาความเป็นกลางทางการเมืองในการเลือกตั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความเชื่อมั่นจากสาธารณชน และส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยให้เข้มแข็ง

คำสำคัญ กองทัพบก, การเลือกตั้ง, หลักนิติธรรม, ความเป็นกลางทางการเมือง, ทหารกองประจำการ

---

[๑] **พลเอก จินตมัย ชีกว้าง** ผู้เขียน **สำเร็จการศึกษาจาก** โรงเรียนเตรียมทหาร รุ่นที่ ๒๖, โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (ปริญญาตรี) รุ่นที่ ๓๗, โรงเรียนเสนาธิการทหารบก ชุดที่ ๗๗, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (ปริญญาโท) และวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๔ **ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง** ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษกองทัพบก

๑. บทนำ

การเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยถือเป็นกระบวนการสำคัญที่สะท้อนเจตจำนงของประชาชนในการกำหนดทิศทางการปกครองประเทศ ทุกภาคส่วนของสังคมมีบทบาทในการส่งเสริมให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สุจริต และเที่ยงธรรม ไม่เว้นแม้แต่หน่วยงานทหารซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกลไกแห่งรัฐ

กองทัพบกไทยมีภารกิจหลักในการพิทักษ์เอกราชและความมั่นคงของชาติ แต่ในยามที่ประเทศจัดการเลือกตั้ง กองทัพบกก็มักได้รับมอบหมายภารกิจในการสนับสนุนการจัดการเลือกตั้งในด้านต่าง ๆ เช่น การช่วยเหลือด้านรักษาความปลอดภัย การสนับสนุนทรัพยากรยานพาหนะและบุคลากร ตลอดจนการรณรงค์ให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง เป็นต้น บทบาทเหล่านี้จำเป็นต้องดำเนินการภายใต้กรอบหลักนิติธรรม และความเป็นกลางทางการเมืองอย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันไม่ให้การสนับสนุนของทหารกระทบต่อความบริสุทธิ์ยุติธรรมของการเลือกตั้ง หรือก่อให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบแก่ฝ่ายการเมืองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

อย่างไรก็ดี ในบริบทการเมืองไทยที่ผ่านมา มีบางช่วงเวลาที่ประเทศอยู่ภายใต้รัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารหรือมีผู้นำรัฐบาลเป็นนายทหาร ส่งผลให้บทบาทของกองทัพในทางการเมืองถูกจับตามองมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะบทบาทของทหารกองประจำการในช่วงการเลือกตั้งที่ผ่านมา ซึ่งมีข้อกังวลและปัญหาหลายประการที่ถูกหยิบยกมาพิจารณา เช่น การที่ทหารกองประจำการบางส่วนอาจถูกสั่งการให้ปฏิบัติงานหรือทำกิจกรรมทางการเมืองโดยไม่สมัครใจ การถูกชี้นำให้เลือกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง การขาดความรู้ความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ในการเลือกตั้งของทหารกองประจำการเอง และความไม่ชัดเจนของนโยบายหรือคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งในช่วงรัฐบาลทหาร เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้หากไม่ได้รับการแก้ไขหรือตั้งอยู่บนหลักการที่ถูกต้อง อาจนำไปสู่การละเมิดสิทธิทางการเมืองของกำลังพล และกระทบต่อความเชื่อมั่นของสาธารณชนต่อความเป็นกลางของกองทัพในการเลือกตั้งได้ ดังนั้น การศึกษาบทบาทของกองทัพบกในการสนับสนุนการเลือกตั้งภายใต้หลักนิติธรรม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง บทความนี้จึงมุ่งวิเคราะห์กรอบแนวคิดและกฎระเบียบที่กำกับพฤติกรรมทางการเมืองของกำลังพล รวมถึงแนวทางปฏิบัติที่กองทัพบกได้กำหนดขึ้นเพื่อให้การสนับสนุนการเลือกตั้งเป็นไปโดยชอบธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้

๒. งานกิจการพลเรือนกับการปฏิบัติตามหลักนิติธรรมในการสนับสนุนการเลือกตั้ง

การสนับสนุนการเลือกตั้งในหน่วยทหารต้องมาควบคู่กับการดำเนินงานด้านกิจการพลเรือนเพื่อสื่อสารและประชาสัมพันธ์ให้ทหารเกิดความตระหนักรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิในการเลือกตั้งของตนเอง รวมถึงการสร้างความรับรู้แก่ประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยในหน่วยทหาร

๒.๑ งานกิจการพลเรือน

งานกิจการพลเรือน (Civil Affairs) เป็นภารกิจหนึ่งของกองทัพบกที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายทหารกับประชาชนซึ่งเป็นฝ่ายพลเรือน โดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติภารกิจทางทหารและสร้างความร่วมมือที่ดีระหว่างทหารกับสังคม งานกิจการพลเรือนครอบคลุมการดำเนินการในมิติการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยา ที่อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนและทรัพยากรในพื้นที่ที่กองทัพรับผิดชอบ ทั้งในยามสงบและยามสงคราม[๒]

กิจกรรมภายใต้ขอบข่ายของงานกิจการพลเรือนมีหลายประการ อาทิ การปฏิบัติการจิตวิทยาและประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างทหารกับประชาชน การช่วยเหลือประชาชนในยามภัยพิบัติหรือเหตุฉุกเฉิน การสนับสนุนภารกิจการพัฒนาประเทศ และการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองที่ถูกต้องให้แก่กำลังพล ทั้งในยามปกติและไม่ปกติ งานกิจการพลเรือนจะเน้นการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน สนับสนุนการบริหารราชการแผ่นดินของภาครัฐในพื้นที่ และเตรียมความพร้อมของประชาชนให้สามารถสนับสนุนการปฏิบัติงานของกองทัพเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ได้อย่างราบรื่น

สำหรับบทบาทของงานกิจการพลเรือนในบริบทการสนับสนุนการเลือกตั้งนั้น กองทัพบกได้มอบหมายให้ กรมกิจการพลเรือนทหารบก เป็นหน่วยหลักในการประสานงานและกำกับดูแลการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งของกองทัพบก ภายใต้กรอบของกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องการสนับสนุนดังกล่าวอาจรวมถึง การประสานงานกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) หรือหน่วยงานพลเรือนอื่น ๆ เมื่อได้รับการร้องขอ, การจัดกำลังพล ยานพาหนะ หรือทรัพยากรอื่นเพื่อช่วยเหลือในการจัดการเลือกตั้ง, การเปิดพื้นที่หรือสื่อในสังกัดกองทัพเพื่อใช้ประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์การเลือกตั้ง หรือจัดเวทีให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยและการเลือกตั้งให้แก่กำลังพลและครอบครัวของกำลังพล

กล่าวโดยสรุป งานกิจการพลเรือนทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างกองทัพกับพลเรือนในทุกด้านที่ไม่ใช่การรบ ซึ่งรวมถึงการสนับสนุนให้กระบวนการประชาธิปไตยอย่างการเลือกตั้งดำเนินไปได้ด้วยดี หน่วยงานกิจการพลเรือนของกองทัพจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจทั้งในเรื่องกฎหมายการเลือกตั้ง กระบวนการจัดการเลือกตั้ง และหลักการประชาธิปไตย ควบคู่ไปกับการยึดถือหลักความเป็นกลางและไม่ยุ่งเกี่ยวกับการแข่งขันทางการเมืองในลักษณะที่มิชอบ

๒.๒ หลักนิติธรรม

หลักนิติธรรม (Rule of Law) เป็นหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เน้นความสำคัญของกฎหมายและความยุติธรรม หลักนิติธรรมมีความหมายโดยสรุปว่า “การปกครองประเทศโดยกฎหมาย” ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญหลายประการ ได้แก่ ความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย

---

[๒] โรงเรียนกิจการพลเรือน กรมกิจการพลเรือนทหารบก, ๒๕๖๓, “หลักนิยมกิจการพลเรือนของกองทัพบก พ.ศ. ๒๕๖๓ (เพื่อพลาง)”, หน้า ๑.

การบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรมโปร่งใส และการที่ผู้มีอำนาจต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนภายใต้กฎหมาย ในสังคมที่ยึดหลักนิติธรรม บุคคลทุกคนไม่ว่าจะเป็นประชาชนธรรมดาหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐล้วนอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียม ไม่มีผู้ใดอยู่เหนือกฎหมาย

นอกจากนี้ การจะลงโทษผู้ใดต้องกระทำได้ต่อเมื่อมีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดไว้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้เท่านั้น การใช้อำนาจรัฐต้องเป็นไปตามที่กฎหมายอนุญาต และต้องสามารถตรวจสอบได้ว่าชอบด้วยกฎหมาย

หลักนิติธรรมยังครอบคลุมถึงหลักการที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง **ธรรมาภิบาล (Good Governance)** เช่น **หลักความโปร่งใส (Transparency)** ซึ่งหมายถึงกระบวนการและการดำเนินงานของรัฐต้องเปิดเผย ตรวจสอบได้ มีการชี้แจงเหตุผลอย่างตรงไปตรงมา และให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ไม่เป็นความลับได้อย่างเสรี และ**หลักความรับผิดชอบ (Accountability)** ซึ่งหมายถึง ผู้ปฏิบัติหน้าที่ของรัฐต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบในผลการกระทำของตน หากกระทำผิดหรือบกพร่องต้องยอมรับการตรวจสอบและ รับผลแห่งการกระทำนั้นตามกระบวนการที่กำหนด เป็นต้น หลักการเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อประกันว่าการใช้อำนาจรัฐจะเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยเคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และป้องกันมิให้เกิดการใช้อำนาจตามอำเภอใจ

ในบริบทของการเลือกตั้ง หลักนิติธรรม มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความเชื่อมั่นว่าการเลือกตั้งจะเป็นไปอย่างยุติธรรมและน่าเชื่อถือ รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเลือกตั้งต้องปฏิบัติตามกฎหมายการเลือกตั้งอย่างเคร่งครัด โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติหรือเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นพิเศษ ทุกพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องได้รับโอกาสและการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันตามกรอบของกฎหมาย การดำเนินการต่าง ๆ ของเจ้าหน้าที่รัฐในช่วงการเลือกตั้งต้องโปร่งใส เปิดเผยข้อมูลที่จำเป็นต่อสาธารณะและสามารถถูกตรวจสอบทานได้โดยองค์กรอิสระหรือภาคประชาสังคม

นอกจากนี้ หากมีเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดใช้อำนาจไปในทางมิชอบ เช่น ทุจริตในการจัดการเลือกตั้งหรือใช้อำนาจเพื่อโน้มน้าวผลการเลือกตั้ง ผู้นั้นจะต้องถูกดำเนินการลงโทษทั้งทางวินัยและทางอาญาตามกฎหมายโดยไม่มีข้อยกเว้น หลักนิติธรรมจึงเปรียบเสมือนหลักประกันว่าการเลือกตั้งจะสะท้อนเจตจำนงของประชาชนอย่างแท้จริง ปราศจากการแทรกแซงที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

๒.๓ การใช้หลักนิติธรรมสำหรับงานกิจการพลเรือนในการสนับสนุนการเลือกตั้งของกองทัพบก

เมื่อพิจารณาภารกิจของงานกิจการพลเรือนในการสนับสนุนการเลือกตั้ง **(หัวข้อ ๒.๑)** ควบคู่กับหลักนิติธรรม **(หัวข้อ ๒.๒)** จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติงานของกองทัพบกในด้านนี้ต้องอาศัยความสมดุลระหว่างการให้ความช่วยเหลือทางการปกครองกับการรักษาความเป็นกลางและเคารพกฎหมายอย่างเคร่งครัด กล่าวคือ กองทัพบกจะต้องสนับสนุนการเลือกตั้งภายใต้กรอบของกฎหมายการเลือกตั้งและ

หลักความเป็นกลางทางการเมือง โดยต้องไม่กระทำการใด ๆ ที่อาจตีความได้ว่าเป็นการสนับสนุนหรือกีดกันผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดเป็นพิเศษ

การนำหลักนิติธรรมมาใช้กับงานกิจการพลเรือนในช่วงที่มีการเลือกตั้ง สามารถสรุปเป็นแนวปฏิบัติที่สำคัญได้ดังนี้

๒.๓.๑ ความเสมอภาคและความเป็นกลาง กองทัพบกต้องปฏิบัติต่อพรรคการเมืองและผู้สมัครทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าบุคคลนั้นหรือพรรคนั้นจะมีความสัมพันธ์อย่างไรกับฝ่ายผู้มีอำนาจรัฐ

ตัวอย่างเช่น ในการให้ใช้ทรัพยากรของกองทัพ (กำลังพล ยานพาหนะ หรือสถานที่) สนับสนุนการเลือกตั้ง ต้องไม่มีฝ่ายใดได้ประโยชน์มากกว่าอีกฝ่ายโดยปราศจากเหตุผลที่ชอบด้วยกฎหมาย แนวทางปฏิบัติที่กำหนดไว้ เช่น ห้ามใช้ยานพาหนะของทหารในการหาเสียงให้พรรคการเมือง หรือห้ามตั้งหน่วยเลือกตั้งภายในหน่วยทหารโดยไม่จำเป็น เป็นต้น

๒.๓.๒ ความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ทุกขั้นตอนที่กองทัพบกเข้าไปสนับสนุนการจัดการเลือกตั้งควรมีความโปร่งใส เปิดเผยข้อมูลและอยู่ภายใต้การตรวจสอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หากมีการสนับสนุนยานพาหนะขนส่งหีบบัตรเลือกตั้งในพื้นที่เสี่ยงภัย ต้องมีการบันทึกภาพและมีเจ้าหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งร่วมตรวจสอบทุกขั้นตอน หรือหากเปิดพื้นที่ภายในหน่วยทหารให้ผู้สมัครเข้าไปหาเสียงต้องได้รับความเห็นชอบจากหน่วย และประสานการปฏิบัติกับสำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งทุกครั้ง โดยประกาศให้ทุกฝ่ายทราบล่วงหน้าและดำเนินการอย่างเปิดเผยเท่าเทียมกัน มาตรการเหล่านี้ช่วยให้สาธารณชนสามารถมั่นใจได้ว่าไม่มีการดำเนินการลับหรือเอื้อประโยชน์ทางการเมืองแอบแฝง

๒.๓.๓ ความรับผิดและการบังคับใช้กฎหมาย กองทัพบกต้องยืนยันว่ากำลังพลทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการเลือกตั้งจะปฏิบัติตามกฎหมายการเลือกตั้งและระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด ในกรณีที่มีกำลังพลฝ่าฝืนหรือประพฤติมิชอบ เช่น ไปมีส่วนร่วมในการทุจริตเลือกตั้ง หรือวางตัวไม่เป็นกลาง จนส่อให้เกิดคุณหรือโทษแก่ผู้สมัครฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง บุคคลนั้นนอกจากจะได้รับโทษทางอาญาตามกฎหมายเลือกตั้งแล้ว ยังต้องถูกลงโทษทางวินัยทหารอย่างเด็ดขาด

ด้วย นโยบาย “ลงโทษสองทาง” เช่นนี้สะท้อนถึงความมุ่งมั่นของกองทัพในการรักษาหลักนิติธรรม และสร้างความรับผิดชอบโดยตรงต่อกำลังพลและสังคม

๒.๓.๔ การเคารพสิทธิและเสรีภาพของกำลังพล แม้ว่ากองทัพจะเป็นองค์กรที่มีวินัย แต่หลักนิติธรรมและรัฐธรรมนูญก็รับรองว่าทหารซึ่งถือเป็นพลเรือนหรือประชาชนคนหนึ่ง ย่อมมีสิทธิพื้นฐานทางการเมือง เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง (ในฐานะปัจเจกบุคคล) เท่าเทียมกับประชาชนทั่วไป ภายใต้เงื่อนไขที่ไม่กระทบต่อความเป็นกลางในหน้าที่ กองทัพบกจำเป็นต้องส่งเสริมและปกป้องสิทธิเหล่านี้ของกำลังพลไปพร้อมกัน โดยการจัดให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้ทหารทุกนายสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างสะดวก ถูกต้อง ตามขั้นตอน

ของกฎหมาย เช่น จัดการให้ทหารที่ปฏิบัติหน้าที่ในวันเลือกตั้งได้ไปใช้สิทธิล่วงหน้าหรือเลือกตั้งนอกเขตตลอดจนห้ามมิให้ผู้บังคับบัญชาบังคับหรือชักจูงผู้ใต้บังคับบัญชาให้ลงคะแนนให้บุคคลหรือพรรคใดพรรคหนึ่ง

โดยสรุป การสนับสนุนการเลือกตั้งโดยกองทัพบกนั้นจะต้องวางอยู่บนรากฐานของหลักนิติธรรมในทุกมิติ กล่าวคือ กองทัพต้องทำหน้าที่ “ผู้สนับสนุน” การเลือกตั้งด้วยความเป็นธรรม โปร่งใส และรับผิดชอบ มิใช่กลายเป็น “ผู้แทรกแซง” การเลือกตั้ง ซึ่งจะเป็นการบ่อนทำลายหลักการประชาธิปไตย

๓. หลักเกณฑ์ในการสนับสนุนการเลือกตั้งของกระทรวงกลาโหม

กระทรวงกลาโหมมีข้อบังคับและแนวปฏิบัติที่สำคัญในการส่งเสริมการเลือกตั้งในหน่วยทหาร ดังนี้

๓.๑ ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยข้าราชการกลาโหมกับการเมือง พ.ศ. ๒๔๙๙ (และที่แก้ไขเพิ่มเติม)

กระทรวงกลาโหมได้กำหนด ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยข้าราชการกลาโหมกับการเมือง พ.ศ. ๒๔๙๙ ไว้เป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานสำหรับพฤติกรรมทางการเมืองของข้าราชการในสังกัดกระทรวงกลาโหมทุกนาย ข้อบังคับฉบับนี้จัดทำขึ้นในยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองไม่นาน โดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้ข้าราชการทหาร มีเสรีภาพทางการเมืองในระดับที่เหมาะสมคล้ายคลึงกับประชาชนทั่วไป แต่ขณะเดียวกันก็ต้องวางแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนเพื่อรักษาความเรียบร้อยและความเป็นกลางทางการเมืองของกองทัพ

สาระสำคัญของข้อบังคับฯ พ.ศ. ๒๔๙๙ ได้แก่ ข้อกำหนด (ข้อ ๗) ที่วางหลักว่า “ข้าราชการกลาโหมจะต้องปฏิบัติราชการในหน้าที่ หรือเกี่ยวกับประชาชนด้วยการวางตนเป็นกลาง โดยไม่มุ่งหวังประโยชน์ของพรรคการเมืองใดโดยเฉพาะ แต่ทั้งนี้ต้องปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล และไม่กระทำการให้เป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง และแบบธรรมเนียมของทหาร” ซึ่งหมายถึง การที่ทหารซึ่งเป็นข้าราชการของรัฐต้องรักษาความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ใช้ตำแหน่งหรืออำนาจเอื้อประโยชน์ทางการเมืองให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด อย่างไรก็ดี ทหารยังคงมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลที่ดำรงตำแหน่งอยู่ กล่าวคือ ต้องสนองนโยบายของรัฐโดยไม่เลือกปฏิบัติ แต่มิใช่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเอง

นอกเหนือจาก “หลักความเป็นกลาง” ดังกล่าวแล้ว ข้อบังคับฯ พ.ศ. ๒๔๙๙ ยังได้ระบุถึงสิทธิและข้อจำกัดทางการเมืองของกำลังพลไว้หลายประการ ซึ่งถือเป็น “ข้อควรปฏิบัติ” และ “ข้อห้าม”

แนวทางที่อนุญาตให้กำลังพลสามารถกระทำได้ ตัวอย่างเช่น

(๑) การสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดก็ได้ แต่ต้องรายงานให้ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงผู้บัญชาการทหารหรือรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมแล้วแต่กรณีทราบ

(๒) การเข้าร่วมประชุมหรือชุมนุมทางการเมืองในฐานะส่วนตัวทำได้ แต่ต้องไม่แต่งเครื่องแบบทหารและไม่ไปร่วมในเวลาราชการ

(๓) การปฏิบัติราชการในหน้าที่ต้องวางตนเป็นกลางทางการเมือง ไม่มุ่งหวังผลประโยชน์ให้พรรคใดพรรคหนึ่งและให้ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลที่ชอบด้วยกฎหมาย

สิ่งที่กำลังพล “ไม่สามารถกระทำได้” หรือข้อห้ามสำคัญที่ระบุไว้ ตัวอย่างเช่น

(๑) ห้ามใช้หรือยอมให้ผู้อื่นใช้สถานที่ราชการทำกิจกรรมทางการเมืองไม่ว่าด้วยวาจาหรือการกระทำ ยกเว้นสโมสร ซึ่งมีระเบียบให้ใช้ในกิจการต่าง ๆ ได้เป็นครั้งคราวและเสียค่าบริการ

(๒) ห้ามวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาลให้ปรากฏแก่ประชาชน

(๓) ห้ามแต่งเครื่องแบบราชการเข้าร่วมประชุมพรรคการเมืองหรือการประชุมสาธารณะที่มีลักษณะทางการเมือง รวมถึงห้ามประดับเครื่องหมายของพรรคการเมืองในสถานที่ราชการหรือขณะสวมเครื่องแบบ

(๔) ห้ามแต่งเครื่องแบบพรรคการเมืองในสถานที่ราชการทุกแห่ง

(๕) ห้ามบังคับทั้งทางตรงและทางอ้อมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือประชาชนเป็นสมาชิกพรรคการเมือง และห้ามให้คุณให้โทษเพราะเหตุที่ผู้นั้นนิยมหรือเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใด

(๖) ห้ามขอร้องหรือบังคับให้บุคคลใดอุทิศเงินหรือทรัพย์สินเพื่อประโยชน์แก่พรรคการเมือง

(๗) ห้ามเขียนจดหมาย บทความลงหนังสือพิมพ์ พิมพ์หนังสือหรือใบปลิวที่มีเนื้อหาทางการเมืองเพื่อจำหน่ายหรือแจกจ่ายแก่ประชาชน รวมถึงห้ามโฆษณาหาเสียงหรือแสดงการสนับสนุนพรรคการเมืองใดๆ ในที่ที่ปรากฏแก่ประชาชน

(๘) ห้ามแทรกแซงทางการเมือง หรือใช้การเมืองเป็นเครื่องมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การวิ่งเต้นติดต่อกับ ส.ส. หรือ ส.ว. หรือพรรคใด เพื่อนำเสนอร่างกฎหมายหรือกระทู้ถามรัฐบาล

(๙) ในช่วงที่มีการสมัครรับเลือกตั้ง ส.ส. ห้ามแสดงออกโดยตรงหรือโดยอ้อมเพื่อช่วยเหลือส่งเสริมหรือสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง เว้นแต่ผู้ที่ดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรรคการเมืองให้กระทำการดังกล่าวเช่นนั้นได้ และในทางกลับกัน ก็ห้ามกีดกัน ตำหนิ ติเตียน หรือให้ร้ายผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วยเช่นกัน

สำหรับในยุคปัจจุบันยังมีข้อควรระวังเกี่ยวกับสื่อสังคมออนไลน์ เช่น ห้ามโพสต์ข้อความทางการเมืองหรือใช้บัญชีสื่อสังคมออนไลน์ของราชการร่วมทำกิจกรรมทางการเมือง เป็นต้น จะเห็นได้ว่าข้อกำหนดข้างต้นพยายามรักษาสมดุลระหว่าง สิทธิส่วนบุคคลของทหารในฐานะพลเมืองกับหน้าที่ของทหารในฐานะผู้ปฏิบัติราชการที่ต้องวางตัวเป็นกลาง กล่าวคือ ทหารมีสิทธิที่จะมีความเห็นทางการเมืองหรือเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในเวลาส่วนตัวได้ระดับหนึ่ง (เช่น การเป็นสมาชิกพรรค การไปฟังการปราศรัย) แต่ต้องไม่ใช้สถานะความเป็นทหารหรือเวลาราชการไปส่งเสริมหรือสนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองใดที่อาจกระทบต่อภาพลักษณ์ความเป็นกลางของกองทัพ นอกจากนี้ยังมีข้อห้ามที่มุ่งป้องกันการใช้อำนาจในทางมิชอบ เช่น ห้ามบังคับผู้ใต้บังคับบัญชาให้สังกัดพรรค ซึ่งสอดคล้องกับหลักการที่ว่ากองทัพต้องไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองในลักษณะที่บิดเบือนเสรีภาพของกำลังพลและประชาชน

ในส่วนของการแก้ไขเพิ่มเติม แม้ว่าข้อบังคับฯ พ.ศ. ๒๔๙๙ จะยังมีผลใช้บังคับมาจนปัจจุบัน แต่ตลอดเวลาที่ผ่านมา กระทรวงกลาโหมและกองทัพก็ได้ออกคำสั่งหรือแนวทางเพิ่มเติมเป็นครั้งคราว เพื่อปรับใช้ให้ทันสมัยกับสถานการณ์ นอกจากนี้ ในช่วงก่อนการเลือกตั้งทั่วไปแต่ละครั้ง หน่วยงานระดับสูง เช่น สภากลาโหม หรือผู้บัญชาการทหารสูงสุด มักจะมีการย้ำเตือนนโยบายให้ทุกเหล่าทัพรักษาความเป็นกลางและปฏิบัติตามกฎหมายเลือกตั้งอย่างเคร่งครัด ดังจะเห็นได้จากการแถลงข่าวหรือคำสั่งที่ออกมาก่อนการเลือกตั้ง

อนึ่ง ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมฯ พ.ศ. ๒๔๙๙ นี้ มีผลครอบคลุมกำลังพลทุกเหล่าทัพในสังกัดกระทรวงกลาโหม ไม่ได้ใช้กับกองทัพบกเพียงเหล่าเดียว หมายความว่า แนวปฏิบัติเรื่องการวางตัวเป็นกลางทางการเมืองของทหาร จะมีมาตรฐานคล้ายคลึงกันในกองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ และถือเป็นวินัยทหารที่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเช่นกัน ดังนั้น กรอบความคิดเรื่องทหารกับการเมืองจึงถูกกำหนดให้สอดคล้องกันทั้งกระทรวง โดยมีหลักการพื้นฐานคือ ทหารเป็นข้าราชการที่มีหน้าที่ดำเนินการตามนโยบายรัฐบาล แต่ต้องไม่ยุ่งเกี่ยวการเมืองแบบเล่นพรรคเล่นพวก และต้องไม่กระทำการใดที่บิดเบือนกระบวนการทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย

๓.๒ แนวทางการปฏิบัติในห้วงที่มีการเลือกตั้งของกระทรวงกลาโหม

นอกเหนือจากข้อบังคับดังกล่าว ในช่วงที่มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งทั่วไป กระทรวงกลาโหมและรัฐบาลจะมีการออกแนวทางปฏิบัติเป็นการเฉพาะเพื่อกำกับหน่วยราชการทุกแห่ง รวมถึงหน่วยทหาร ให้ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม ทั้งในการรักษาความเป็นกลางและการสนับสนุนการเลือกตั้งให้สำเร็จลุล่วง ตัวอย่างเช่น มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ซึ่งเป็นช่วงก่อนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๒ (หลังการรัฐประหารปี ๒๕๕๗) มติคณะรัฐมนตรีนี้ กำหนดแนวทางให้ส่วนราชการทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค “ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ และสนับสนุนการเลือกตั้งทุกครั้งเมื่อได้รับการร้องขอจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) และให้ถือเป็นงานในหน้าที่ของข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่นั้น ๆ ด้วย” กล่าวคือ หน่วยงานของรัฐรวมถึงทหารต้องพร้อมสนับสนุนการจัดการเลือกตั้งตามที่ กกต. ร้องขอ โดยถือว่าการสนับสนุนดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจราชการที่พึงปฏิบัติ ไม่ใช่ภารกิจส่วนตัวของเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ มติคณะรัฐมนตรีฉบับดังกล่าวยังเน้นย้ำให้เจ้าหน้าที่ที่ไปร่วมปฏิบัติงานการเลือกตั้งต้องเข้ารับการอบรมจาก กกต. ประจำจังหวัดก่อนปฏิบัติงาน และให้ยึดถือและปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งอย่างเคร่งครัดทุกประการ

ในด้านการรักษาความเป็นกลาง มติคณะรัฐมนตรีและหนังสือสั่งการของหน่วยเหนือ (เช่น กระทรวงกลาโหม หรือกองบัญชาการกองทัพไทย) มักจะมีข้อกำหนดเพิ่มเติมในช่วงเลือกตั้ง เช่น ห้ามกำลังพลเข้าไปในบริเวณใกล้หน่วยเลือกตั้งระหว่างที่มีการลงคะแนน หรือจุดที่อาจมีผลได้เสียกับคะแนนเสียงหรือผลการเลือกตั้งโดยเด็ดขาด ยกเว้นกรณีไปใช้สิทธิเลือกตั้งของตนเองซึ่งย่อมทำได้ตามปกติ

มาตรการนี้มีเจตนาเพื่อป้องกันมิให้ปรากฏภาพเจ้าหน้าที่ทหารอยู่ใกล้คูหาหรือหีบบัตร ซึ่งอาจทำให้ประชาชนหรือผู้สังเกตการณ์เข้าใจผิดหรือกังวลว่าจะมีการแทรกแซงการลงคะแนนเกิดขึ้น

ประเด็นที่น่าสังเกตอีกประการในช่วงเลือกตั้ง คือการบริหารงานบุคคลและกิจกรรมภายในของหน่วยงานรัฐ มักจะมีข้อพึงปฏิบัติให้ระมัดระวังการโยกย้ายหรืออบรมสัมมนาในช่วงใกล้วันเลือกตั้ง เพื่อมิให้เกิดภาพว่ามีการใช้เครื่องมือราชการไปเอื้อประโยชน์หรือกลั่นแกล้งทางการเมืองแก่ผู้สมัครฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง กองทัพบกได้ถือปฏิบัติตามหลักการนี้เช่นกัน โดยมีนโยบายว่าเมื่อมีพระราชกฤษฎีกาให้เลือกตั้งแล้ว การแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการในช่วงเวลาดังกล่าวให้ทำเท่าที่จำเป็น รวมถึงไม่ควรจัดการฝึกอบรมหรือประชุมสัมมนาในช่วงประมาณ ๑๐ วันก่อนวันเลือกตั้ง เพราะอาจถูกมองว่ามีวาระแอบแฝงเพื่อให้คุณหรือโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด

โดยสรุป จากข้อบังคับและแนวปฏิบัติต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่ากระทรวงกลาโหมได้กำหนดกรอบแนวทางในช่วงการเลือกตั้งไว้อย่างชัดเจนในสองด้านควบคู่กันไป กล่าวคือ ด้านแรก ให้หน่วยทหารมีบทบาทเชิงรุกในการสนับสนุนการจัดการเลือกตั้งตามที่ได้รับการร้องขอจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ (กกต.) อย่างเต็มที่ ขณะเดียวกันด้านที่สอง ก็วางข้อจำกัดเพื่อป้องกันมิให้ทหารเข้าไปมีบทบาทที่เกินสมควรหรือสุ่มเสี่ยงต่อการแทรกแซงความอิสระของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ทั้งนี้แนวทางเหล่านี้สอดคล้องกับหลักนิติธรรมตามที่ได้กล่าวมา ซึ่งหมายถึง การให้ทหารสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตยภายใต้ขอบเขตหน้าที่และสิทธิที่ชอบธรรมตามกฎหมายเท่านั้น

๔. แนวทางการปฏิบัติของกองทัพบกในการสนับสนุนการเลือกตั้งตามหลักนิติธรรม

กองทัพบก ในฐานะเหล่าทัพที่มีบทบาทใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ทั้งเนื่องจากจำนวนกำลังพลที่มากที่สุด และภารกิจภายในประเทศต่าง ๆ ได้กำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติประการใดในการสนับสนุนการเลือกตั้ง โดยเฉพาะการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อ พ.ศ. ๒๕๖๖ ที่ผ่านมา ซึ่งกองทัพบกได้จัดทำ “คู่มือแนวทางการปฏิบัติของกองทัพบกในการสนับสนุนการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๖”[๓] ออกมาเผยแพร่แก่หน่วยขึ้นตรงต่าง ๆ คู่มือนี้จัดทำโดยกรมกิจการพลเรือนทหารบก โดยยึดถือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ กฎหมาย ระเบียบ ประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตลอดจนโยบายของกระทรวงกลาโหมและนโยบายด้านกิจการพลเรือนของกองทัพบก เป็นพื้นฐาน ทั้งนี้ก็เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรมและให้หน่วยของกองทัพบกมีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการสนับสนุนการเลือกตั้ง

แนวทางปฏิบัติของกองทัพบกตามหัวข้อหลัก ๆ ที่ปรากฏในคู่มือ พ.ศ. ๒๕๖๖ ได้แก่ นโยบายโดยรวมของกองทัพบกในการสนับสนุนการเลือกตั้ง, แนวทางการปฏิบัติเฉพาะด้านในการสนับสนุนการเลือกตั้งของกองทัพบก แบ่งเป็น ด้านกำลังพล, ยานพาหนะ, อาคารสถานที่ และการใช้สื่อในเครือ

---

[๓] กรมกิจการพลเรือนทหารบก, ๒๕๖๖, กรมกิจการพลเรือนทหารบก [ออนไลน์], เข้าถึงจาก: https://online.anyflip.com/xbzoa/ phyo/mobile/index.html [วันที่สืบค้น ๙ กันยายน ๒๕๖๘]

กองทัพบก นอกจากนี้ยังมี มาตรการส่งเสริมให้ทหารกองประจำการและกำลังพลของกองทัพบกมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งอย่างเหมาะสม

๔.๑ นโยบายในการสนับสนุนการเลือกตั้งของกองทัพบก

กองทัพบกได้ประกาศนโยบายหลักที่ยึดถือในการสนับสนุนการเลือกตั้ง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญและแนวทางของกระทรวงกลาโหม โดยสรุปมี ๕ ข้อสำคัญ ดังนี้

๔.๑.๑ ธำรงระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข กองทัพบกยืนยันเจตนารมณ์ที่จะสนับสนุนและพิทักษ์รักษาการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของไทยอย่างเต็มที่ นโยบายข้อนี้เป็นหลักการกว้าง ๆ ที่เน้นว่ากองทัพบกอยู่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยและจะไม่กระทำการใดที่เป็นการบ่อนทำลายระบอบดังกล่าว

๔.๑.๒ ความเป็นกลางทางการเมืองอย่างเคร่งครัด กองทัพบกจะวางตัวเป็นกลางทางการเมืองในการเลือกตั้งทุกครั้งอย่างเคร่งครัด และจะไม่ดำเนินการใด ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งในนามส่วนตัวหรือในนามราชการ ที่มิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งมีลักษณะเป็นการแทรกแซง ต่อต้าน หรือสนับสนุนการดำเนินการใด ๆ ที่นอกเหนือหน้าที่ของตน อันจะเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดโดยเฉพาะ

นโยบายข้อนี้สำคัญมากเพราะระบุชัดเจนถึงความเป็นกลาง โดยห้ามไม่ให้กำลังพลกองทัพบกใช้ตำแหน่งหน้าที่ไปช่วยเหลือหรือขัดขวางผู้สมัครหรือพรรคใด ๆ โดยมิชอบ ซึ่งสอดคล้องกับข้อบังคับกระทรวงกลาโหมฯ และหลักนิติธรรมเรื่องความเสมอภาคดังที่กล่าวมาก่อนหน้านี้

๔.๑.๓ สนับสนุนการเลือกตั้งเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในขอบเขตหน้าที่ กองทัพบกระบุว่าจะให้การสนับสนุนกิจกรรมในการเลือกตั้งโดยใช้ศักยภาพของกองทัพบกเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างแท้จริง ทั้งนี้ภายใต้ขอบเขตหน้าที่และสิทธิอันชอบธรรมตามนโยบายของกระทรวงกลาโหมและรัฐธรรมนูญ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ กองทัพบกพร้อมช่วยเหลือการจัดการเลือกตั้งในด้านที่กองทัพมีขีดความสามารถ เช่น ด้านการขนส่ง การรักษาความปลอดภัย ฯลฯ แต่การช่วยเหลือนั้นต้องทำอย่างถูกต้องตามกรอบกฎหมายและอำนาจหน้าที่ที่พึงกระทำได้

๔.๑.๔ ส่งเสริมประชาธิปไตยและการใช้สิทธิเลือกตั้งของกำลังพลและประชาชน กองทัพบกจะส่งเสริมและรณรงค์ประชาสัมพันธ์แก่กำลังพล ครอบครัว ตลอดจนประชาชนทั่วไป เพื่อให้มีจิตสำนึกและอุดมการณ์ประชาธิปไตย และไปทำหน้าที่ใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้งให้มากที่สุด เพื่อดำเนินการตามวิถีประชาธิปไตยและเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชน

นโยบายข้อนี้แสดงให้เห็นว่ากองทัพบกไม่ได้มองบทบาทตนเพียงในเชิงป้องกันหรือกำกับดูแลเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทเชิงรุกในการปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตยให้แก่กำลังพลของตน และกระตุ้นให้ประชาชน โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในความดูแลของทหาร เช่น ครอบครัวทหาร ประชาชนในพื้นที่ค่าย ออกมาใช้

สิทธิมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง ซึ่งถือเป็นแนวทางเชิงบวกที่ช่วยเพิ่มอัตราการใช้สิทธิและคุณภาพของประชาธิปไตยในภาพรวม

๔.๑.๕ หลีกเลี่ยงการโยกย้ายหรือกิจกรรมที่อาจถูกมองว่ามีผลต่อการเลือกตั้ง เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งแล้ว กองทัพบกมีนโยบายให้การแต่งตั้งหรือโยกย้ายข้าราชการทุกประเภทและทุกระดับกระทำเท่าที่จำเป็นเท่านั้น รวมทั้งไม่ควรจัดให้มีการฝึกอบรมหรือประชุมสัมมนาในช่วงประมาณ ๑๐ วันก่อนวันเลือกตั้ง เพราะอาจส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์ว่ามีจุดประสงค์แอบแฝงในการให้คุณหรือโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดได้

นโยบายข้อนี้สอดคล้องกับแนวทางของรัฐบาลที่ได้กล่าวใน**หัวข้อ ๓.๒** และเป็นการแสดงความระมัดระวังของกองทัพบกว่า จะไม่ทำสิ่งใดที่สังคมอาจตีความไปได้ว่ากองทัพกำลังสนับสนุนพรรคฝ่ายรัฐบาลหรือกลั่นแกล้งฝ่ายตรงข้ามโดยใช้อำนาจทางราชการเป็นเครื่องมือ เช่น การย้ายผู้บังคับหน่วยบางคนในช่วงหาเสียง หรือการเรียกประชุมสัมมนาผู้ใหญ่บ้านหรือประชาชนในค่ายทหารก่อนเลือกตั้ง เป็นต้น

นโยบายทั้ง ๕ ข้อข้างต้นได้ถูกเผยแพร่ลงไปยังหน่วยต่าง ๆ ของกองทัพบก โดยถือเป็นกรอบการปฏิบัติที่หน่วยทุกระดับต้องยึดถือ ซึ่งจะส่งผลให้แนวทางปฏิบัติในห้วงที่มีการเลือกตั้งสอดคล้องกันทั่วประเทศ นอกจากนี้ นโยบายเหล่านี้ยังสะท้อนหลักนิติธรรมที่กองทัพยึดมั่น ได้แก่ ความเป็นกลางทางการเมือง, การปฏิบัติภายใต้กรอบกฎหมายและอำนาจหน้าที่, ความโปร่งใสและการส่งเสริมสิทธิและความรับผิดชอบหรือความซื่อสัตย์สุจริต

๔.๒ แนวทางการปฏิบัติในการสนับสนุนการเลือกตั้งของกองทัพบก

แนวทางการปฏิบัติของกองทัพบกในการสนับสนุนการเลือกตั้ง สามารถแบ่งพิจารณาตามประเภทการสนับสนุนที่กองทัพสามารถสนับสนุนได้ ๔ ด้านหลัก ได้แก่ การสนับสนุนด้านกำลังพล, ด้านยานพาหนะ, ด้านอาคารสถานที่, และการใช้สถานีวิทยุและโทรทัศน์ของกองทัพบก

ทั้งนี้ทุกด้านมีจุดมุ่งหมายเพื่ออำนวยความสะดวกแก่กระบวนการจัดการเลือกตั้งตามที่กฎหมายกำหนด โดยไม่ละเมิดหลักความเป็นกลางและความถูกต้องตามกฎหมาย รายละเอียดของแต่ละด้านสามารถสรุปได้ดังนี้

๔.๒.๑ การสนับสนุนด้านกำลังพล การสนับสนุนกำลังพลของกองทัพบกในการเลือกตั้งเป็นภารกิจสำคัญที่กองทัพบกได้เตรียมการไว้รองรับเมื่อได้รับการร้องขอจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างการสนับสนุนกำลังพล ได้แก่ การส่งทหารไปช่วยปฏิบัติงานด้านสืบสวนสอบสวนการทุจริตเลือกตั้ง หรือเป็นเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำหน่วยเลือกตั้ง เป็นต้น

ทั้งนี้ คู่มือกองทัพบกกำหนดชัดเจนว่า หน่วยทหารจะเข้าไปช่วยเหลือการเลือกตั้งได้ “เมื่อได้รับการร้องขอ” จาก กกต. (เช่น ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด หรือ คณะกรรมการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง) เท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับมติ คณะรัฐมนตรี วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ที่กล่าวข้างต้นว่าหน่วยราชการต้องช่วยเมื่อถูกขอมา และแสดงถึงการไม่ก้าวล่วงหน้าที่เกินสมควรของทหาร

อย่างไรก็ดี เพื่อป้องกันความเข้าใจผิดและคงไว้ซึ่งความเป็นกลาง กองทัพบก ห้ามมิให้กำลังพลของตนไปดำรงตำแหน่งเป็น “กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง” หรือ “เจ้าหน้าที่นับคะแนน” โดยเด็ดขาด กล่าวคือ บทบาทของทหารจะจำกัดอยู่ที่การสนับสนุนในลักษณะ “ผู้ช่วยเหลือ” หรือ “ผู้สนับสนุนด้านความปลอดภัยหรือการสืบสวน” แต่จะไม่เข้าไปมีส่วนในการดำเนินการลงคะแนนหรือการนับคะแนนอันเป็นหัวใจของการเลือกตั้ง ทั้งนี้ก็เพื่อมิให้เกิดภาพว่าทหารไปนั่งคุมหีบบัตรหรือยุ่งเกี่ยวกับบัตรเลือกตั้งโดยตรง ซึ่งอาจทำให้ประชาชนเกิดความไม่สบายใจ

ในด้านขั้นตอนการอนุมัติ กองทัพบกกำหนดว่า การส่งกำลังพลไปสนับสนุนการเลือกตั้งจะต้องได้รับอนุมัติจากผู้บัญชาการทหารบกหรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจเสียก่อนทุกกรณี ยกเว้นในบางสถานการณ์เฉพาะ เช่น การสนับสนุนกำลังพลหรือยุทโธปกรณ์เพื่อรักษาความปลอดภัยหน่วยเลือกตั้งในพื้นที่ที่มีการก่อความไม่สงบ (เช่น จังหวัดชายแดนภาคใต้) ซึ่งอนุญาตให้แม่ทัพภาค/ผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค พิจารณาอนุมัติได้โดยไม่ต้องรออนุมัติส่วนกลาง โดยให้ประสานการปฏิบัติกับสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอย่างใกล้ชิด แต่ให้รายงานกองทัพบกทราบในภายหลัง หลักการนี้ทำให้การใช้กำลังพลเกิดความรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ในพื้นที่พิเศษ ขณะเดียวกันก็ยังอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกองทัพบกโดยรวม

นอกจากนี้ เมื่อได้รับการร้องขอสนับสนุนกำลังพลจาก กกต. แล้ว หน่วยทหารจะต้องรีบส่งรายชื่อกำลังพลที่จะเข้าช่วยเหลือไปให้หน่วยงานที่ร้องขอ เพื่อให้ทาง กกต. ออกคำสั่งแต่งตั้งบุคคลเหล่านั้นเป็นเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งตามขั้นตอนทางกฎหมายต่อไป และที่สำคัญคือ ก่อนเริ่มปฏิบัติงาน กองทัพบกกำหนดให้หน่วยต้องประสานกับสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดจัดให้มีการอบรมกำลังพลที่ได้รับมอบหมายหน้าที่ดังกล่าวทุกนาย เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในกรอบอำนาจหน้าที่ของตนเองและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งอย่างถ่องแท้ มาตรการนี้เป็นการยกระดับความมืออาชีพและป้องกันไม่ให้กำลังพลกระทำผิดพลาดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ อันจะนำไปสู่ความรับผิดทั้งทางกฎหมายและภาพลักษณ์ของกองทัพ

คู่มือของกองทัพบก ยังได้เตรียมแนวทางสำหรับสถานการณ์เฉพาะอื่น ๆ เช่น ในกรณีที่กำลังพลของกองทัพบกถูกเสนอชื่อหรือแต่งตั้งโดย กกต. ให้เป็นกรรมการการเลือกตั้งประจำเขต (ซึ่งเป็นตำแหน่งฝ่ายพลเรือนที่คุมการเลือกตั้งทั้งเขต) ให้กำลังพลผู้นั้นรายงานผู้บังคับบัญชาและให้หน่วยพิจารณาความเหมาะสมก่อนว่า บุคคลนั้นมีภารกิจอื่นหรือมีแผนการย้ายพื้นที่หรือไม่ หากเห็นควรจึงค่อยอนุมัติและส่งรายชื่อไปยัง กกต. จังหวัดเพื่อตราพระราชกฤษฎีกาแต่งตั้งเป็นทางการ อีกทั้งหากได้รับการแต่งตั้งแล้ว ทหารผู้นั้นต้องรักษาวินัยและความสุจริตเป็นกลางอย่างเต็มที่ และถ้าหากภายหลังมีคำสั่งโยกย้ายไปพื้นที่อื่นจนทำให้ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ กกต. เขตในพื้นที่เดิมได้ ก็ให้ลาออกจากตำแหน่ง กกต. เขต เสียเพื่อไม่ให้เกิดการขัดกันของสถานะหน้าที่ รายละเอียดเหล่านี้แม้จะค่อนข้างเฉพาะทาง แต่ก็แสดงถึงความรอบคอบที่

กองทัพบคำนึงถึงทุกกรณีที่อาจเกิดขึ้น และวางแนวทางแก้ไขเพื่อมิให้กระทบต่อความเรียบร้อยของการเลือกตั้ง

ส่วนการสนับสนุนกำลังพลไปเป็นเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำหน่วยเลือกตั้งให้ทำได้เฉพาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือพื้นที่อื่น ๆ ที่อาจมีการก่อความไม่สงบเท่านั้น โดยต้องมีการออกคำสั่งแต่งตั้งให้กำลังพลที่ปฏิบัติหน้าที่โดยสำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด และต้องรายงานให้ผู้บัญชาการทหารบกหรือผู้รับมอบอำนาจทราบ

โดยรวมแล้ว การสนับสนุนด้านกำลังพลของกองทัพบกมีหลักการคือ “สนับสนุนเมื่อถูกขอ จำกัดบทบาทเฉพาะที่จำเป็น ภายใต้การอนุมัติและควบคุมของสายการบังคับบัญชา และให้ความรู้กับผู้ปฏิบัติงานทุกคน” สิ่งนี้ช่วยรับประกันได้ว่าทหารที่เข้าช่วยงานเลือกตั้งจะไม่ใช้อำนาจเกินขอบเขตหรือกระทำสิ่งใดโดยพลการ ทั้งยังมีการตรวจสอบกำกับจากทั้งผู้บังคับบัญชา และ กกต.

๔.๒.๒ การสนับสนุนด้านยานพาหนะ การสนับสนุนยานพาหนะของกองทัพบกในการเลือกตั้ง เป็นอีกด้านที่สำคัญ เนื่องจากกองทัพมีทรัพยากรด้านยานพาหนะและอากาศยาน ซึ่งอาจมีบทบาทช่วยอำนวยความสะดวกในกระบวนการเลือกตั้ง โดยเฉพาะในพื้นที่ทุรกันดารหรือมีเหตุไม่สงบ อย่างไรก็ตาม เพื่อป้องกันการใช้งานทรัพยากรของกองทัพไปในทางที่ไม่ชอบ คู่มือกองทัพบกได้วางข้อห้ามและเงื่อนไขไว้สรุปดังนี้

๔.๒.๒.๑ ห้ามใช้ยานพาหนะหรืออากาศยานของกองทัพบกเพื่อการหาเสียงหรือโฆษณาทางการเมือง คู่มือกองทัพบก ห้ามใช้รถยนต์ รถสายตรวจ เฮลิคอปเตอร์ หรือยานพาหนะทางทหารไปทำการประชาสัมพันธ์แจกใบปลิว สิ่งพิมพ์ หรือสื่อหาเสียงของพรรคการเมือง บุคคล หรือกลุ่มการเมืองใด ๆ โดยเด็ดขาด ข้อนี้ชัดเจนว่ากองทัพไม่อนุญาตให้พรรคการเมืองมายืมรถยนต์ทหารขนคนไปปราศรัยหรือให้ทหารช่วยแจกแผ่นพับ ฯลฯ ซึ่งจะถือว่าเป็นการช่วยหาเสียงให้ฝ่ายการเมือง

๔.๒.๒.๒ ห้ามใช้ยานพาหนะหรืออากาศยานของกองทัพบกขนย้ายหีบบัตรเลือกตั้ง โดยหลักทั่วไปห้ามเด็ดขาดเพื่อป้องกันภาพที่ไม่เหมาะสม แต่ทั้งนี้มีข้อยกเว้นว่าในพื้นที่ที่มีการก่อความไม่สงบ (เช่น ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้) หาก กกต.ประจำพื้นที่ ประสานขอสนับสนุนยานพาหนะ ก็สามารถดำเนินการได้ โดยให้อยู่ในอำนาจอนุมัติของแม่ทัพภาค/ผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ที่รับผิดชอบพื้นที่นั้น และ ต้องพิจารณาตามความจำเป็นอย่างเคร่งครัด พร้อมทั้งต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อความโปร่งใส เช่น มีการบันทึกภาพเป็นหลักฐานทุกขั้นตอน และต้องมีเจ้าหน้าที่จาก กกต. จังหวัดหรือหน่วยงานเกี่ยวข้องร่วมอยู่ในทุกครั้งที่มีการลำเลียงหีบบัตรด้วย กล่าวคือ หากไม่จำเป็นจริง ๆ จะไม่ใช้รถยนต์ทหารขนหีบ แต่ถ้าจำเป็นก็ต้องทำแบบโปร่งใสตรวจสอบได้

๔.๒.๒.๓ การสนับสนุนยานพาหนะให้กำลังพลไปใช้สิทธิเลือกตั้ง กองทัพบกตระหนักถึงการอำนวยความสะดวกให้ทหารได้ไปใช้สิทธิลงคะแนน ซึ่งเป็นหน้าที่พลเมืองของกำลังพล โดยกำหนดว่า หน่วยสามารถจัดยานพาหนะของหน่วยเพื่ออำนวยความสะดวกให้กำลังพลเดินทางไปใช้สิทธิ

เลือกตั้งได้ แต่ต้องแจ้งเรื่องให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดทราบก่อนดำเนินการทุกครั้ง และห้ามกระทำการใด ๆ ที่เป็นการจูงใจหรือควบคุมให้กำลังพลลงคะแนนเลือกหรือไม่เลือกผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด กล่าวคือ การจัดรถรับส่งทหารไปคูหาเลือกตั้งทำได้ (เช่น ในค่ายทหารที่อยู่ห่างไกลชุมชน อาจใช้รถบรรทุกทหารพาทหารที่ไม่ได้อยู่เวรไปลงคะแนนเป็นรอบ ๆ) แต่ต้องแจ้ง กกต. ท้องถิ่นเพื่อความโปร่งใส และห้ามผู้บังคับบัญชาอย่างเด็ดขาดจะใช้โอกาสนี้สั่งการหรือชี้นำการลงคะแนนของผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งเป็นสิทธิโดยเสรีในการลงคะแนนตามความเห็นส่วนบุคคล

๔.๒.๒.๔ การสนับสนุนยานพาหนะรับส่งประชาชนไปเลือกตั้ง ในบางพื้นที่ชนบทหรือพื้นที่ที่มีความไม่ปลอดภัย การเดินทางของประชาชนไปหน่วยเลือกตั้งอาจเป็นปัญหา กองทัพบกเปิดโอกาสให้หน่วยทหารสามารถจัดยานพาหนะไปรับส่งประชาชนเหล่านั้นได้ แต่ตั้งเงื่อนไขไว้ ๒ ประการ ได้แก่

(๑) ต้องได้รับการร้องขอจาก กกต. ก่อนทุกครั้ง และ

(๒) ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบของ กกต. ว่าด้วยการจัดยานพาหนะเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งของหน่วยงานของรัฐ

ดังนั้น ถ้าหน่วยงานจัดการเลือกตั้งประเมินว่าหมู่บ้านห่างไกลบางแห่งมีปัญหาเรื่องการเดินทางมาเลือกตั้ง ก็สามารถร้องขอรถยนต์ทหารมาช่วยรับส่งได้ หน่วยทหารก็สามารถสนับสนุนให้ตามกติกาที่วางไว้โดย กกต. ได้ เช่น ไม่ไปรับส่งเฉพาะคนที่สนับสนุนพรรคใดพรรคหนึ่ง แต่รับส่งทุกคนอย่างเท่าเทียมและไม่ชี้นำการลงคะแนนเสียง

แนวทางเรื่องยานพาหนะนี้ แสดงให้เห็นถึงความพยายามสร้าง สมดุลระหว่างการช่วยเหลือกับการป้องกันข้อครหาของกองทัพบก กล่าวคือ ในด้านหนึ่งกองทัพพร้อมช่วยเหลือทั้งกำลังพลของตนและประชาชนทั่วไปในการเดินทางไปใช้สิทธิ ตลอดจนช่วยเหลือ กกต. ในภารกิจเกี่ยวกับการขนส่งอุปกรณ์เลือกตั้งในพื้นที่เสี่ยงภัย แต่อีกด้านหนึ่งก็ตระหนักว่ารถยนต์ เฮลิคอปเตอร์ หรือยานพาหนะของทหารนั้นเป็นที่จับตามองของสาธารณชน เมื่อใดที่ไปปรากฏในบริเวณหรือภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ต้องทำด้วยความโปร่งใสและระมัดระวังที่สุด เช่น ไม่ใช้ในทางที่ผิดวัตถุประสงค์และมีหลักฐานตรวจสอบได้ ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนหลักความโปร่งใสและความเป็นกลางภายใต้หลักนิติธรรม

๔.๒.๓ การสนับสนุนอาคารสถานที่ การสนับสนุนอาคารสถานที่ของกองทัพบกในการเลือกตั้ง เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรด้านที่ตั้งและสถานที่ในพื้นที่ของกองทัพ ซึ่งมีอยู่ทั่วประเทศและบางแห่งอาจถูกพิจารณาใช้ประโยชน์ในการจัดการเลือกตั้งได้ ทั้งนี้กองทัพบกได้กำหนดแนวทางไว้ สรุปได้ดังนี้

๔.๒.๓.๑ การขอใช้พื้นที่หรืออาคารของหน่วยทหารเป็นที่ทำการชั่วคราวของสำนักงาน กกต. จังหวัด กองทัพบกให้หน่วยพิจารณาให้ความร่วมมือสนับสนุนตามความเหมาะสมหากมีการร้องขอ โดยมีเงื่อนไขว่าต้องไม่กระทบต่อภาพลักษณ์ที่ดีของกองทัพบก ไม่ขัดต่อระเบียบการรักษา

ความปลอดภัยของหน่วย และไม่กระทบต่อภารกิจหลักของหน่วย หมายความว่า ถ้า กกต.จังหวัดต้องการใช้ห้องประชุมในค่ายทหารเป็นกองอำนวยการชั่วคราวในช่วงเลือกตั้ง ก็สามารถให้ใช้ได้หากไม่รบกวนงานหลักและมีมาตรการรักษาความปลอดภัย แต่ถ้าเป็นพื้นที่อ่อนไหวหรือมีเหตุผลด้านความปลอดภัยก็อาจปฏิเสธอย่างมีเหตุผลได้

๔.๒.๓.๒ ไม่ควรใช้พื้นที่หรืออาคารของหน่วยทหารเป็นสถานที่เก็บรักษาหีบบัตรเลือกตั้ง ข้อนี้เป็นข้อพึงปฏิบัติที่ระบุว่า การเก็บหีบบัตรไว้ในพื้นที่ทหารอาจส่งผลต่อภาพลักษณ์ของกองทัพบกได้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อห้ามใช้รถยนต์ทหารขนหีบบัตร หากหีบบัตรต้องค้างคืนหรือเก็บรักษาควรจัดในสถานที่พลเรือนหรือสถานีตำรวจมากกว่า

๔.๒.๓.๓ ไม่ควรใช้อาคารหรือสถานที่ของหน่วยทหารเป็นหน่วยเลือกตั้ง เนื่องจากการตั้งคูหาเลือกตั้งในค่ายทหารอาจก่อให้เกิดความไม่สะดวกในการดำเนินงานและภาพลักษณ์ของกองทัพบก ดังนั้นหากมีการร้องขอ กองทัพบกแนะนำให้หน่วยประสานกับ กกต. หรือผู้อำนวยการเลือกตั้งจังหวัดเพื่อชี้แจงเหตุผลและความจำเป็น พร้อมขอให้พิจารณาหาสถานที่อื่นที่เหมาะสมกว่าแทน กล่าวคือ ให้หน่วยทหารจะพยายามเลี่ยงการเป็นสถานที่เลือกตั้ง ยกเว้นว่ามีเหตุจำเป็นและต้องมีการทำความเข้าใจกับ กกต. ก่อน

๔.๒.๓.๔ การสนับสนุนสถานที่ในค่ายทหารสำหรับการโฆษณาหาเสียงของผู้สมัคร/พรรคการเมือง ประเด็นนี้มีรายละเอียดมากและเป็นเรื่องอ่อนไหว เพราะเกี่ยวข้องกับการที่พรรคการเมืองเข้าไปดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ทหาร กองทัพบกได้กำหนดแนวทางไว้อย่างชัดเจน โดยต้องมีการขออนุญาตและได้รับความเห็นชอบจากหน่วยทหารก่อนทุกครั้ง และหน่วยต้องประสานการปฏิบัติกับสำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัดให้ดำเนินการอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม เช่น หากสถานีวิทยุหรือโทรทัศน์ในเครือกองทัพเปิดพื้นที่ให้พรรคการเมืองหาเสียง ต้องให้ทุกพรรคได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน ตัวอย่างเช่น

(๑) เมื่อหน่วยได้รับแจ้งจากพรรคการเมืองใดว่าประสงค์จะส่งผู้สมัครมาหาเสียงในพื้นที่ของหน่วย (เช่น ในเขตทหารที่มีชุมชนอาศัยอยู่) โดยใช้อาคารสถานที่ของหน่วย ให้หน่วยพยายามประสานกับ กกต. เพื่อแจ้งให้พรรคการเมืองอื่น ๆ เข้าร่วมหาเสียงในโอกาสเดียวกันด้วย

(๒) ให้หน่วยออกประกาศแจ้งวัน เวลา และสถานที่ที่จะให้ผู้สมัคร/พรรคการเมืองเข้าหาเสียงภายในหน่วย และส่งสำเนาประกาศให้ กกต. จังหวัดทราบ เพื่อแจ้งผู้สมัครและพรรคอื่นที่ยังไม่ได้แจ้งความประสงค์ให้ทราบและเข้าร่วมได้ตามวันเวลาที่กำหนด

(๓) การกำหนดเวลาและสถานที่ให้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บังคับหน่วย แต่ต้องไม่กระทบการปฏิบัติภารกิจทางทหารของหน่วย

(๔) ให้แต่ละค่ายทหาร (กรณีมีหลายหน่วยอยู่รวมกัน) อนุญาตให้ผู้สมัครและพรรคการเมืองเข้าหาเสียงในพื้นที่ค่ายได้ค่ายละ ๑ ครั้ง โดยใช้เวลานอกเวลาราชการ ในดุลยพินิจของผู้บังคับหน่วย

และควรเลือกสถานที่เช่น สโมสรทหาร สนามกีฬา หรือหอประชุมของหน่วย ไม่ใช่ในพื้นที่ปฏิบัติงานหลัก เพื่อไม่ให้กระทบภารกิจและง่ายต่อการควบคุมดูแล

แนวทางข้างต้นนี้มีจุดมุ่งหมายชัดเจนเพื่อให้เกิด ความเท่าเทียมและความโปร่งใส ในกรณีที่หน่วยทหารเอื้อเฟื้อสถานที่ให้พรรคการเมืองเข้ามาหาเสียง กล่าวคือ หากจะให้เข้าได้ ก็ต้องให้ทุกพรรคมีโอกาสเท่าเทียม ไม่ใช่ให้เฉพาะพรรครัฐบาลหรือพรรคที่ผู้บังคับหน่วยรู้จัก นอกจากนี้ต้องมีการประกาศล่วงหน้าและแจ้งผ่าน กกต. เพื่อมิให้มีข้อครหาว่าพรรคใดแอบมาหาเสียงในค่ายอย่างเป็นความลับ และต้องพิจารณาให้ใช้สถานที่ที่เหมาะสมไม่ก่อให้เกิดปัญหาด้านความมั่นคง

โดยสรุป การสนับสนุนด้านอาคารสถานที่ของกองทัพบก ถูกกำกับด้วยหลัก “ให้ใช้ได้เมื่อสมควร แต่เลี่ยงได้จะดีกว่า” ทั้งนี้เพื่อรักษาภาพลักษณ์ความเป็นกลางของกองทัพสูงสุด มาตรการนี้ก็สอดคล้องกับหลักนิติธรรมเช่นกันในแง่ของการเคารพความไว้วางใจของประชาชน และหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่อาจทำให้กองทัพถูกกล่าวหา ซึ่งแม้จะทำไปโดยสุจริต แต่ก็ไม่ควรกระทำ หากจะทำให้ประชาชนเกิดความไม่สบายใจ

๔.๒.๔ การสนับสนุนด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ กองทัพบกมีทรัพยากรด้านการสื่อสารมวลชนอยู่ในความรับผิดชอบหลายส่วน เช่น สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพบก (คลื่นวิทยุ ทบ. ในจังหวัดต่าง ๆ) และสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก (ททบ.๕) ซึ่งสามารถมีบทบาทในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งให้ประชาชน รวมทั้งจัดสรรเวลาออกอากาศให้พรรคการเมืองต่าง ๆ ในการหาเสียงภายใต้กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องได้ เช่น ระเบียบคณะกรรมการเลือกตั้งว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสนับสนุนการโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๖ ซึ่งกองทัพบกมีแนวทางปฏิบัติ สรุปได้ดังนี้

๔.๒.๔.๑ การสนับสนุนสถานีวิทยุและโทรทัศน์ของกองทัพบกเพื่อการเลือกตั้ง กองทัพบกประกาศว่าสถานีในเครือทั้งหมดจะให้การสนับสนุนการเลือกตั้งอย่างเต็มที่ โดยทำหน้าที่เป็นช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการโฆษณาหาเสียงของผู้สมัคร/พรรคการเมือง ตามที่กฎหมายกำหนดและเท่าเทียมกันทุกฝ่าย

๔.๒.๔.๒ การจัดสรรเวลาออกอากาศอย่างเท่าเทียมสำหรับพรรคการเมือง แนวทางที่ปฏิบัติคือ ให้สถานีโทรทัศน์ในเครือกองทัพบก (เช่น ททบ.๕ และสถานีวิทยุในเครือ) จัดสรรเวลาออกอากาศสำหรับพรรคการเมืองทุกพรรคในการแถลงนโยบายหาเสียง โดยกำหนดให้แต่ละพรรคได้รับเวลาออกอากาศเท่าเทียมกัน พรรคละไม่เกิน ๑๐ นาที และการจัดสรรวันเวลาและลำดับการออกอากาศของแต่ละพรรคให้เป็นหน้าที่ของสำนักงานกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม กองทัพบก (ซึ่งจะดำเนินการร่วมกับหน่วยงานกำกับดูแล เช่น กสทช. และ กกต.) โดยยึดหลักความเท่าเทียมและยุติธรรม

๔.๒.๔.๓ มาตรฐานเนื้อหาสาระในการออกอากาศหาเสียง กองทัพบกกำหนดว่า เทปหรือสื่อวัสดุที่พรรคการเมืองจัดทำเพื่อนำมาออกอากาศ ต้องเป็นไปตามมาตรฐานของสถานี เช่น มีความยาวไม่เกินเวลาที่กำหนด ใช้ถ้อยคำสุภาพ ไม่มีลักษณะใส่ร้ายหรือเสียดสีบุคคลหรือพรรคการเมืองใด ไม่ขัดต่อกฎหมายความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยพรรคการเมืองต้องรับผิดชอบต่อเนื้อหานั้น หากสถานีตรวจพบว่ามีข้อความหรือเนื้อหาต้องห้าม (เช่น หมิ่นสถาบันผิดกฎหมาย) ก็ให้ระงับการออกอากาศของพรรคนั้น และแจ้งต่อเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อสั่งแก้ไขเปลี่ยนแปลงโดยทันที นอกจากนี้ หากพรรคใดส่งสื่อที่ยาวเกินเวลาที่จัดสรร สถานีก็จะออกอากาศให้เท่าที่เวลาที่ได้รับการจัดสรรเท่านั้น และกำหนดให้พรรคหรือผู้สมัครต้องส่งเทป/สื่อให้เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งตรวจพิจารณาภายในเวลาที่กำหนด มิเช่นนั้นจะถูกตัดสิทธิออกอากาศตามเวลาที่ได้รับจัดสรร หากไม่ได้รับความเห็นชอบให้ออกอากาศ ห้ามนำออกอากาศเด็ดขาด ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการเป็นระเบียบเรียบร้อย

๔.๒.๔.๔ การห้ามซื้อเวลาโฆษณานอกเหนือที่กำหนด สถานีในเครือกองทัพบกจะไม่อนุญาตให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรายใดทำการ “เช่าเวลา” หรือ “ซื้อเวลา” เพื่อโฆษณาหาเสียงเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่ได้จัดสรรให้ตามข้างต้นโดยเด็ดขาด หากผู้สมัครคนใดเป็นผู้ประกาศข่าวหรือผู้ดำเนินรายการที่มีรายการประจำในสถานีนั้น ก็ต้องระงับการจัดรายการของตนชั่วคราวในช่วงเลือกตั้งเพื่อไม่ให้เป็นการเอื้อประโยชน์แก่พรรคการเมืองของตนเอง

๔.๒.๔.๕ การส่งเสริมความรู้และการมีส่วนร่วมผ่านสื่อทหาร นอกจากการให้เวลาออกอากาศแก่พรรคการเมือง สถานีวิทยุโทรทัศน์ของกองทัพบกยังสามารถจัดรายการหรือกิจกรรมพิเศษเพื่อประโยชน์ในการให้ความรู้แก่ประชาชนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง กระตุ้นให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น เช่น การเชิญตัวแทนพรรคการเมืองทุกพรรคมาร่วมอภิปรายนโยบายในรายการพิเศษ หรือการจัดรายการให้ความรู้เรื่องขั้นตอนการลงคะแนนอย่างถูกต้อง ทั้งนี้ต้องดำเนินการโดยให้ทุกพรรคมีโอกาสเข้าร่วมอย่างเสมอภาคเช่นกัน

แนวทางดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นภาพว่ากองทัพบกใช้สื่อในสังกัดเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนการเลือกตั้งอย่างสร้างสรรค์และเป็นธรรม โดยเปิดพื้นที่ให้ทุกพรรคได้นำเสนอนโยบายเท่าเทียมกัน และวางมาตรการควบคุมเนื้อหาเพื่อป้องกันการละเมิดกฎหมายหรือโจมตีกัน โดยให้ความร่วมมือกับ กกต. อย่างใกล้ชิด ถือเป็นการใช้อำนาจสื่อที่มีอยู่เพื่อประโยชน์สาธารณะมากกว่าจะใช้เพื่อประโยชน์ของกองทัพเองหรือพวกพ้องใด สิ่งนี้สะท้อนหลักความเสมอภาค (ทุกพรรคได้เวลาเท่ากัน), หลักความโปร่งใส (มีกฎเกณฑ์ชัดเจนเรื่องเนื้อหาและเวลา ไม่มีการอนุญาตให้ซื้อเวลาเพิ่ม) และ หลักความรับผิดชอบ (ถ้าพรรคใดผิดกฎจะโดนระงับทันที) ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบของหลักนิติธรรมดังที่กล่าวมา

๔.๓ การส่งเสริมทหารกองประจำการและกำลังพลกองทัพบกในการเลือกตั้ง

ส่วนสุดท้ายที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการสนับสนุนภายนอก ก็คือ การดูแลและส่งเสริมให้กำลังพลของกองทัพบกโดยเฉพาะทหารกองประจำการสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งและมีส่วนร่วม

ทางการเมืองได้อย่างถูกต้องตามสิทธิของตน รวมถึงการให้ความรู้ความเข้าใจด้านประชาธิปไตยแก่กำลังพลและครอบครัว ทั้งนี้เป็นการปฏิบัติตามทั้งรัฐธรรมนูญที่รับรองสิทธิเลือกตั้งของบุคคลทุกคน รวมถึงทหาร และเป็นการตอบสนองนโยบายของกองทัพบกที่มุ่งให้ทหารมีจิตสำนึกประชาธิปไตยและเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชนทั่วไป

แนวทางของกองทัพบกในเรื่องนี้สามารถจำแนกออกได้เป็นการอำนวยความสะดวกและส่งเสริมให้กำลังพลไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และการให้ความรู้ทางการเมืองการปกครองแก่กำลังพลและครอบครัว ดังนี้

๔.๓.๑ การอำนวยความสะดวกและส่งเสริมให้กำลังพลไปใช้สิทธิเลือกตั้ง กองทัพบกส่งเสริมให้กำลังพลใช้สิทธิเลือกตั้งโดยเสรีในรูปแบบต่าง ๆ

๔.๓.๑.๑ การอำนวยความสะดวกให้กำลังพลไปใช้สิทธิ กองทัพบกมีคำสั่งให้หน่วยขึ้นตรงอำนวยความสะดวกแก่กำลังพลเท่าที่ไม่ขัดต่อระเบียบและกฎหมาย เพื่อให้ไปทำหน้าที่ใช้สิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ พร้อมทั้งกำชับกำลังพลให้เห็นถึงความสำคัญของการเลือกตั้ง ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายที่ ๔ ในการส่งเสริม รณรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้กำลังพลและครอบครัวไปใช้สิทธิเลือกตั้งให้มากที่สุด และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชนทั่วไป ดังนั้น ในทางปฏิบัติ หน่วยทหารควรจัดตารางเวร ยาม การฝึก หรือภารกิจอื่น ๆ โดยคำนึงไม่ให้ทับซ้อนกับช่วงเวลาที่กำลังพลต้องไปลงคะแนน และหากจำเป็นก็จัดรถรับส่งหรือเวลาพักพิเศษให้

๔.๓.๑.๒ การเน้นย้ำให้กำลังพลทุกคนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง นโยบายของกองทัพบกเน้นย้ำชัดเจนว่าให้กำลังพลไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้ง และต้องปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีของประชาชนทั่วไป พร้อมทั้งให้คำแนะนำหรือชักชวนบุคคลในครอบครัว ญาติ และมิตรสหายของตนให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งพร้อมเพรียงกันด้วย แนวทางนี้สะท้อนว่ากองทัพต้องการผลักดันให้เกิดวัฒนธรรมการใช้สิทธิในหมู่ทหาร ไม่ได้ปล่อยปละละเลย เพราะในอดีตมีบางกรณีที่ทหารกองประจำการจำนวนมากไม่ได้ลงทะเบียนใช้สิทธิล่วงหน้า ทำให้เสียสิทธิการออกเสียงไปโดยปริยาย

๔.๓.๑.๓ ให้หน่วยพิจารณาส่งเสริมและอำนวยความสะดวกให้กำลังพลและครอบครัวได้รับฟังการหาเสียงอย่างทั่วถึง คู่มือระบุว่าให้ทุกหน่วยประชาสัมพันธ์แจ้งเตือนกำลังพลและครอบครัวถึงวัน เวลา และสถานที่ที่จะมีการหาเสียงของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองในพื้นที่ใกล้เคียง และจัดเจ้าหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยตามความเหมาะสมในกิจกรรมเหล่านั้นด้วย

มาตรการนี้หมายถึง หากมีการปราศรัยใหญ่ในอำเภอเมือง เป็นต้น หน่วยทหารก็ควรบอกข่าวให้ทหารกองประจำการหรือครอบครัวทหารที่สนใจทราบ เพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสรับฟังนโยบายและข้อมูลในการตัดสินใจเลือกตั้ง ซึ่งเป็นการเคารพสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของกำลังพล

๔.๑.๑.๔ แนวทางสำหรับกำลังพลที่ปฏิบัติหน้าที่นอกเขตเลือกตั้งของตน เนื่องจากทหารจำนวนมากปฏิบัติราชการอยู่ห่างไกลจากภูมิลำเนาที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง กองทัพบกจึงกำหนดแนวทางให้กำลังพลเหล่านั้นสามารถใช้สิทธิได้โดยไม่เสียสิทธิ เช่น

(๑) หากกำลังพลมีภูมิลำเนาอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนปฏิบัติงาน ให้กำลังพลผู้นั้นลงทะเบียนขอใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้านอกเขต โดยหน่วยต้องแจ้งให้กำลังพลทราบและดำเนินการอำนวยความสะดวกในการลงทะเบียนภายในกำหนดเวลา

(๒) หากกำลังพลมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่ที่ตนเองไปสนับสนุนการเลือกตั้ง เช่น กำลังพลถูกส่งไปช่วยงานเลือกตั้งในภูมิลำเนาของตน ก็สามารถไปใช้สิทธิลงคะแนนที่หน่วยเลือกตั้งนั้นได้ โดยให้นำคำสั่งแต่งตั้งจาก กกต. ที่ระบุว่าตนไปปฏิบัติหน้าที่มาแสดง ณ หน่วยเลือกตั้งเพื่อขอใช้สิทธิ

(๓) กรณีกำลังพลที่ปฏิบัติภารกิจพิเศษนอกที่ตั้งในวันเลือกตั้ง

หากมีทหารประจำการที่ได้รับคำสั่งราชการให้ไปปฏิบัติหน้าที่ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยหรือความมั่นคงของประเทศ นอกที่ตั้งปกติที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่ และผู้บังคับหน่วยตั้งแต่ระดับชั้นผู้บังคับกองพันหรือเทียบเท่าขึ้นไป เห็นว่ากำลังพลผู้นั้นไม่สามารถกลับไปใช้สิทธิเลือกตั้งในวันเลือกตั้งได้ทันเวลา หน่วยสามารถดำเนินการให้กำลังพลผู้นั้นลงทะเบียนขอใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง (ลงคะแนนล่วงหน้า) ไม่ว่าจะในเขตหรือนอกเขตก็ตาม เพื่อให้ได้ใช้สิทธิล่วงหน้าก่อนวันเลือกตั้งจริง ทั้งนี้ก็เพื่อไม่ให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นอุปสรรคทำให้กำลังพลผู้นั้นต้องเสียสิทธิในการเลือกตั้ง

(๔) กรณีทหารกองประจำการใหม่ที่ย้ายที่อยู่ทะเบียนบ้านมาอยู่หน่วยแต่ยังไม่ครบ ๙๐ วัน

เนื่องจากกฎหมายกำหนดว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งนั้นไม่น้อยกว่า ๙๐ วัน กองทัพบกจึงคำนึงถึงทหารกองประจำการผลัดใหม่ที่เพิ่งเข้าประจำการและต้องย้ายทะเบียนบ้านเข้ามาที่หน่วยตามระเบียบการขึ้นทะเบียนทหาร ซึ่งหากทหารกองประจำการใดเข้าประจำการใหม่และย้ายทะเบียนบ้านมาอยู่หน่วย แต่ยังไม่ครบกำหนด ๙๐ วันก่อนวันเลือกตั้ง ทำให้ไม่มีสิทธิลงคะแนนในเขตที่ตั้งหน่วยทหารนั้น ให้หน่วยดำเนินการให้ทหารผู้นั้นลงทะเบียนขอใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง “นอกเขต” กล่าวคือ เลือกตั้งล่วงหน้านอกเขตสำหรับภูมิลำเนาเดิม โดยต้องลงทะเบียนไม่น้อยกว่า ๓๐ วันก่อนวันเลือกตั้ง หากกรณีที่ทหารดังกล่าวไม่ได้ลงทะเบียนล่วงหน้าไว้ทันจริง ๆ ให้หน่วยสนับสนุนให้ทหารผู้นั้นเดินทางกลับไปใช้สิทธิเลือกตั้งยังภูมิลำเนาของตนเองในวันเลือกตั้งให้ได้ โดยอาจเป็นการให้ลากิจหรือนำรถหน่วยไปส่ง ซึ่งแสดงถึงความพยายามอย่างเต็มที่ที่จะไม่ให้ทหารใหม่เสียสิทธิในการเลือกตั้งเพียงเพราะเพิ่งย้ายเข้ากองประจำการมายังค่ายทหารได้ไม่นาน

มาตรการต่าง ๆ ข้างต้น ตอบโจทย์ปัญหาที่เคยพบในอดีต เช่น กรณีทหารกองประจำการจำนวนมากไม่ได้ไปเลือกตั้งเพราะติดภารกิจยุทธการ หรือไม่รู้ขั้นตอนการลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้า หรือผู้บังคับบัญชาไม่สนับสนุน ฯลฯ แนวทางของกองทัพบกในปัจจุบันได้จัดเตรียมทางแก้ไขไว้

ครบถ้วน ทั้งโดยการกำหนดให้ผู้บังคับบัญชาต้องสนับสนุนและประชาสัมพันธ์เชิงรุก และการวางกลไกการลงทะเบียนล่วงหน้าให้แก่ทหารทุกคนในกรณีจำเป็น

๔.๓.๒ การให้ความรู้ทางการเมืองการปกครองแก่กำลังพลและครอบครัว กองทัพบกให้ความสำคัญกับการสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจในเรื่องของการเลือกตั้งและการรักษาสิทธิของพลเมือง

๔.๓.๒.๑ การอบรมส่งเสริมความรู้ความเข้าใจระบอบประชาธิปไตย กองทัพบกให้หน่วยจัดการอบรมให้ความรู้แก่กำลังพลและครอบครัวเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทั้งผ่านการอบรมตามแผนงานที่ได้รับงบประมาณประจำปี หรือการอบรมตามความริเริ่มของหน่วยเอง เป้าหมายคือให้กำลังพลและครอบครัวมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองการปกครอง และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยอย่างเหมาะสม

๔.๓.๒.๒ การปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตยและจิตสำนึกพลเมือง การศึกษาอบรมดังกล่าวครอบคลุมเนื้อหาเรื่องสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในการเลือกตั้ง ความสำคัญของการลงคะแนนเสียง ความหมายของหลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาลที่เจ้าหน้าที่รัฐต้องยึดถือ ตลอดจนการอภิปรายคุณค่าของการเลือกตั้งที่สุจริตและเที่ยงธรรม สิ่งเหล่านี้ช่วยหล่อหลอมให้ทหาร โดยเฉพาะทหารใหม่ตระหนักว่าแม้ตนจะเป็นทหารแต่ก็เป็นประชาชนคนหนึ่งที่มีหน้าที่พลเมือง และต้องปฏิบัติตามกฎกติกาของบ้านเมือง

๔.๓.๒.๓ ความต่อเนื่องในการให้ความรู้ กองทัพบกมิได้ให้ความสำคัญเฉพาะช่วงใกล้เลือกตั้งเท่านั้น แต่ทั้งตลอดปี จะส่งเสริมให้หน่วยจัดการอบรมและบรรยายพิเศษที่สอดแทรกเรื่องอุดมการณ์ประชาธิปไตยและหลักนิติธรรมเพื่อสร้างทัศนคติที่ถูกต้องในระยะยาว

จากแนวทางทั้งหมดจะเห็นได้ว่ากองทัพบกพยายามแก้ปัญหาที่เคยเป็นประเด็นในอดีตเกี่ยวกับสิทธิเลือกตั้งของทหารกองประจำการ อย่างเป็นระบบ เช่น ปัญหาทหารเกณฑ์ไม่เข้าใจว่าสามารถลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าได้ ซึ่งหน่วยทหารจะช่วยเป็นธุระให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกในการดำเนินการ, ปัญหาการบังคับหรือชี้นำให้ทหารลงคะแนนเสียงแก่พรรคใดพรรคหนึ่ง กองทัพบกมีคำสั่งห้ามเด็ดขาดและให้นโยบายส่งเสริมเสรีภาพเต็มที่, ปัญหาทหารไม่ได้รับข้อมูลการหาเสียง กองทัพบกได้กำหนดให้หน่วยทหารแจ้งข่าวการหาเสียงและให้ทหารเข้าร่วมได้อย่างสงบ เป็นต้น

สิ่งเหล่านี้ล้วนสะท้อนการปรับตัวของกองทัพไปในทางที่สอดคล้องกับหลักนิติธรรมและประชาธิปไตยมากขึ้น กล่าวคือ การเคารพสิทธิของทหารในฐานะพลเมือง สิทธิเลือกตั้งและสิทธิการรับรู้ข้อมูลอย่างเท่าเทียมกับพลเรือนทั่วไปตามหลักความเสมอภาค, การดำเนินการทุกขั้นตอนอย่างเปิดเผย เช่น การแจ้ง กกต. เมื่อจัดรถรับส่ง, ประกาศให้ทุกคนทราบเมื่อเปิดค่ายทหารให้มีการหาเสียงตามหลักความโปร่งใส และมีการกำกับควบคุมไม่ให้ผู้บังคับบัญชาละเมิดสิทธิผู้ใต้บังคับบัญชาในการใช้สิทธิลงคะแนนเสียง

เลือกพรรคการเมือง รวมถึงการลงโทษหากผู้ใดฝ่าฝืน ตามหลักความรับผิดชอบและหลักการบังคับใช้กฎหมาย

นอกจากนี้ การให้ความรู้และปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตยในกองทัพ ยังเป็นปัจจัยระยะยาวที่จะช่วยให้ความขัดแย้งระหว่างบทบาททหารกับการเมืองลดลง เพราะทหารที่เข้าใจหลักการเหล่านี้ย่อมตระหนักถึงความสำคัญของการวางตัวเป็นกลางและเคารพเจตจำนงของประชาชนในการเลือกตั้งมากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อกำลังพลของกองทัพบกและครอบครัวออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งกันอย่างพร้อมเพรียงและเสรี ย่อมส่งสัญญาณที่ดีต่อสังคมว่าทหารไทยเป็นส่วนหนึ่งของประชาชนที่รักประชาธิปไตย ไม่ใช่กลุ่มอำนาจที่อยู่เหนือประชาธิปไตย ความไว้วางใจระหว่างประชาชนกับกองทัพก็จะเพิ่มพูนขึ้น อันจะส่งผลดีต่อเสถียรภาพทางการเมืองของประเทศ

๕. ปัญหาของการใช้สิทธิเลือกตั้งในหน่วยทหารของประเทศไทย

การใช้สิทธิเลือกตั้งของทหารกองประจำการ มีประเด็นที่ถูกกล่าวถึงในเรื่องของอิทธิพลในการควบคุมการใช้สิทธิเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในหน่วยทหาร ดังนี้

๕.๑ การจำกัดสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการหาเสียง

ทหารกองประจำการอาศัยอยู่ในค่ายทหาร ซึ่งเป็นพื้นที่ควบคุม การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางการเมืองจากพรรคการเมืองต่าง ๆ หรือการรับฟังการหาเสียงอาจไม่ทั่วถึงและเป็นไปอย่างจำกัด ทำให้ทหารอาจไม่ได้รับข้อมูลที่ครบถ้วนรอบด้านเพื่อประกอบการตัดสินใจในการเลือกตั้ง

๕.๒ การถูกชี้นำหรือกดดันให้เลือกพรรคการเมืองใดพรรคหนึ่ง

แม้กระทรวงกลาโหมและกองทัพบกจะมีข้อบังคับและแนวทางการปฏิบัติของข้าราชการทหารในเรื่องเกี่ยวกับการเลือกตั้ง โดยมีมาตรการกำหนดให้ข้าราชการทหารวางตัวเป็นกลางในทางการเมืองอย่างเหมาะสม และการใช้สิทธิเลือกตั้งก็เป็นการใช้สิทธิส่วนบุคคล แต่ก็ยังมีข้อห่วงกังวลจากสังคมว่าทหารกองประจำการอาจถูกผู้บังคับบัญชาชี้นำหรือกดดันทางอ้อมให้เลือกพรรคการเมืองใดพรรคหนึ่ง ซึ่งขัดต่อหลักประชาธิปไตยที่ประชาชนทุกคนพึงมีสิทธิในการเลือกผู้แทนประชาชนอย่างอิสระ

๕.๓ ปัญหาการเดินทางไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

โดยปกติ ทหารกองประจำการต้องทำการย้ายทะเบียนบ้านมายังภูมิลำเนาในเขตทหาร แต่ในกรณีที่มีกำหนดการเลือกตั้ง แต่ยังไม่ได้ย้ายทะเบียนบ้านมายังภูมิลำเนาในเขตทหารที่ต้องไปประจำการ ทหารกองประจำการที่เข้ากองประจำการไปแล้วอาจมีปัญหาเรื่องการเดินทางสำหรับการไปใช้สิทธิเลือกตั้งยังภูมิลำเนาเดิมของตนซึ่งทำให้ต้องลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้านอกเขตเลือกตั้ง หรือในบางครั้งอาจมีปัญหาเรื่องการได้รับอนุญาตลาให้ออกไปใช้สิทธิในวันเลือกตั้งล่วงหน้า หรือวันเลือกตั้งจริง

๕.๔ ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ทางการเมือง

ทหารกองประจำการบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในการเลือกตั้ง รวมถึงกระบวนการเลือกตั้งต่าง ๆ ทำให้การใช้สิทธิไม่เป็นไปอย่างเต็มศักยภาพเท่าที่ควร

๖. แนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการใช้สิทธิเลือกตั้งของทหารกองประจำการให้สอดคล้องกับหลักนิติธรรม

แนวทางการแก้ไขปัญหาและป้องกันการละเมิดสิทธิการเลือกตั้งของทหารกองประจำการต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งกองทัพ, คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.), พรรคการเมือง และภาคประชาสังคม เพื่อให้เกิดความโปร่งใส เป็นธรรม และเคารพสิทธิส่วนบุคคลของทหารกองประจำการอย่างแท้จริง โดยผู้เขียนมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๖.๑ การสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิการเลือกตั้งและหน้าที่พลเมือง

กองทัพต้องสร้างความตระหนักรู้และความสำคัญของการใช้เรื่องสิทธิเลือกตั้งเพื่อมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการบริหารของประเทศให้แก่ทหารกองประจำการ ดังนี้

๖.๑.๑ จัดอบรมให้ความรู้ที่เป็นกลาง หน่วยทหารทั่วประเทศควรจัดอบรมให้ความรู้เรื่องประชาธิปไตย การปกครองประเทศโดยหลักนิติธรรม สิทธิและหน้าที่ในการเลือกตั้ง บทบาทของ กกต. และพรรคการเมือง โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับกฎหมาย และระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งของกระทรวงกลาโหมและกองทัพบก โดยเนื้อหาที่อบรมต้องมีลักษณะเป็นกลาง ไม่มีการชี้นำ หรือหาเสียงพรรคการเมืองใด ๆ โดยอาจเชิญวิทยากรจาก กกต. หรือองค์กรอิสระที่น่าเชื่อถือมาให้ความรู้

๖.๑.๒ ส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่หลากหลาย แม้จะอยู่ในค่ายทหารระหว่างประจำการ แต่หน่วยฝึกทหารควรเปิดกว้างให้ทหารกองประจำการสามารถเข้าถึงสื่อข่าวสารที่หลากหลายและรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ หรืออินเทอร์เน็ต โดยไม่มีการจำกัด หรือคัดกรองเนื้อหาทางการเมือง

๖.๒ การป้องกันการชี้นำหรือกดดันการใช้สิทธิเลือกตั้ง

ต้องสร้างความความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ทหารกองประจำการ ผ่านงานด้านกิจการพลเรือนโดยการประชาสัมพันธ์ให้ทราบว่าสิทธิในการเลือกตั้งของปวงชนชาวไทยทุกคนเป็นไปตามหลักประชาธิปไตย เป็นสิทธิส่วนบุคคลที่มีอิสระในการเลือกบุคคลที่เห็นว่าเหมาะสมเข้ามาบริหารประเทศ โดยการเน้นย้ำนโยบายความเป็นกลางของกองทัพ ส่วนกลางควรมีหนังสือเวียนลงไปยังหน่วยขึ้นตรงให้ผู้บังคับบัญชาทุกระดับเน้นย้ำนโยบายความเป็นกลางทางการเมืองของกองทัพอย่างชัดเจน และสื่อสารไปยังกำลังพลอย่างสม่ำเสมอ

๖.๓ มาตรการลงโทษผู้กระทำผิด

หากพบว่ามีการชี้นำ กดดัน หรือบังคับให้ทหารกองประจำการเลือกพรรคใดพรรคหนึ่ง ควรมีมาตรการลงโทษทางวินัยและทางกฎหมายที่ชัดเจนและบังคับใช้อย่างจริงจัง

๖.๔ ช่องทางการร้องเรียนที่เป็นอิสระ

จัดให้มีช่องทางการร้องเรียนที่เป็นอิสระ ปลอดภัย และเป็นความลับ หากทหารกองประจำการถูกละเมิดสิทธิในการเลือกตั้ง เพื่อให้ทหารกองประจำการกล้าที่จะร้องเรียนโดยไม่กลัวผลกระทบกับตนเอง

๖.๕ การอำนวยความสะดวกในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

กองทัพต้องกำหนดแนวทางส่งเสริมและช่วยเหลือให้ทหารกองประจำการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้อย่างสะดวก ดังนี้

๖.๕.๑ การลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าและการบริหารจัดการ กองทัพต้องบูรณาการความร่วมมือกับ กกต. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (เช่น สำนักการทะเบียน) ในการอำนวยความสะดวกการลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าสำหรับทหารกองประจำการที่อยู่ต่างภูมิลำเนาให้ง่ายและทั่วถึงที่สุด โดยอาจมีการประสานงานกับหน่วยทหารเพื่อรวบรวมรายชื่อและข้อมูล

๖.๕.๒ การจัดหาพาหนะและดูแลการเดินทาง หากมีความจำเป็นที่ต้องมีการจัดพาหนะขนส่งกำลังพลไปเลือกตั้งล่วงหน้า (ในกรณีที่หน่วยเลือกตั้งอยู่นอกพื้นที่ค่าย) ควรดำเนินการโดยคำนึงถึงความโปร่งใส ไม่มีการระบุสัญลักษณ์ทางการเมือง และเปิดโอกาสให้ผู้สังเกตการณ์สามารถตรวจสอบได้ เพื่อป้องกันข้อครหาเรื่องการนำรถราชการไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการเมือง โดยวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้มีเพียงเพื่อการส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ของพลเมืองกับการใช้สิทธิเลือกตั้งตามหลักประชาธิปไตยเท่านั้น

๖.๕.๓ นโยบายในการกำหนดวันหยุดหรือสนับสนุนการใช้สิทธิในวันเลือกตั้ง กองทัพควรพิจารณากำหนดวันหยุดราชการหรือวันหยุดพิเศษเพื่อให้ทหารกองประจำการสามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าหรือในวันเลือกตั้งจริงได้อย่างสะดวก โดยไม่กระทบต่อภารกิจหรือถูกจำกัดเวลา ซึ่งที่ผ่านมากระทรวงกลาโหมก็เคยมีนโยบายให้เลื่อนวันรายงานตัวเข้าหน่วยของทหารกองประจำการเพื่อเปิดโอกาสให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่ภูมิลำเนาของตน และเพื่อไม่ให้เสียสิทธิในการเลือกตั้งเพราะผู้ที่จะสามารถเลือกตั้งได้ต้องมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านอย่างน้อย ๙๐ วัน ก่อนวันเลือกตั้ง

๖.๖ การสร้างความร่วมมือตามหลักธรรมาภิบาล

การจัดตั้งคณะกรรมการร่วมกำกับดูแล ติดตาม ตรวจสอบ และแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งของทหารกองประจำการระหว่างกองทัพ, กกต. และตัวแทนภาคประชาสังคม อาจทำให้การเลือกตั้งของทหารกองประจำการมีความโปร่งใส และเป็นการกระตุ้นให้ทหารกองประจำการสนใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น

๖.๗ การแก้ไขกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

ผู้เขียนเห็นว่าควรมีการทบทวนและปรับปรุงกฎหมาย รวมถึงระเบียบภายในของกองทัพบกและกระทรวงกลาโหมที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการใช้สิทธิเลือกตั้งของกำลังพล รวมทั้งบท

กำหนดโทษแก่ผู้ที่ฝ่าฝืน เพื่อให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยและสิทธิพลเมือง โดยมีข้อเสนอในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

(๑) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.๒๕๖๑ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๖๖ หมวด ๘ บทกำหนดโทษ ได้บัญญัติความผิดฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการกระทำผิดในการเลือกตั้งของประชาชนไว้ พร้อมกับระวางโทษทางอาญา ซึ่งมาตรา ๑๔๒ บัญญัติว่า “ผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างผู้ใดขัดขวาง หรือหน่วงเหนี่ยว หรือไม่ให้ความสะดวกพอสมควรต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้ใต้บังคับบัญชาหรือลูกจ้าง แล้วแต่กรณี ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” อันเป็นเพียงมาตราเดียวที่กล่าวถึงความผิดของผู้บังคับบัญชา ซึ่งหมายความรวมถึงผู้บังคับบัญชาในหน่วยทหาร และกำหนดเพียงกรณีขัดขวางการเลือกตั้งของผู้ใต้บังคับบัญชา จึงเห็นควรเพิ่มกรณีอื่น ๆ เช่น การใช้อำนาจของผู้บังคับบัญชาขู่บังคับให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเลือกตั้งพรรคการเมืองหรือบุคคลที่ต้องการ

(๒) แม้จะมีข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยข้าราชการกลาโหมกับการเมือง พ.ศ. ๒๔๙๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดกรอบในการปฏิบัติในทางการเมืองของข้าราชการทหารทุกคน รวมถึงข้าราชการกองทัพบกด้วย แต่ตามข้อบังคับไม่ได้กำหนดสภาพบังคับหรือบทกำหนดโทษของผู้ที่ฝ่าฝืนอย่างชัดเจน คงเป็นเรื่องทางวินัยที่จะต้องไปพิจารณาโดยดุลยพินิจของคณะกรรมการสอบสวน ซึ่งทำให้การลงทัณฑ์แก่ข้าราชการที่กระทำความผิดโดยการฝ่าฝืนข้อห้ามทางการเมือง ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน กระทรวงกลาโหมและแต่ละเหล่าทัพควรมีการกำหนดแนวทางการพิจารณาโทษของผู้ที่กระทำความผิดหรือมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมในทางการเมืองให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันเพื่อเป็นหลักในการพิจารณากำหนดโทษแก่ผู้ที่ฝ่าฝืนข้อห้ามแต่ละประเภทไว้ ทั้งนี้เป็นเพียงแค่การกำหนดกรอบแนวทาง แต่การลงทัณฑ์นั้นต้องพิจารณาตามข้อเท็จจริงและความเหมาะสมในแต่ละรายกรณีไป

ผู้เขียนเห็นว่า การดำเนินการตามแนวทางเหล่านี้ ควบคู่กับการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิในการเลือกตั้งจะช่วยให้ทหารกองประจำการ สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างอิสระ และเป็นไปตามหลักนิติธรรมอย่างแท้จริง ไม่เกรงกลัวต่ออิทธิพลใด อันจะนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยที่เข้มแข็งในประเทศไทย

๗. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาที่ได้เสนอมาในบทความนี้ จะเห็นได้ว่ากองทัพบกไทยมีบทบาทในเชิงสนับสนุนการเลือกตั้งหลายด้าน ซึ่งบทบาทเหล่านี้ได้รับการกำหนดและควบคุมภายใต้กรอบ หลักนิติธรรม และหลักความเป็นกลางทางการเมืองอย่างรอบคอบ ผ่านทั้งข้อบังคับถาวรของกระทรวงกลาโหมและแนวทางปฏิบัติในห้วงที่มีการเลือกตั้ง ตลอดจนคู่มือแนวทางการปฏิบัติภายในที่กองทัพบกได้จัดทำขึ้น ซึ่งล้วนมีสาระสำคัญตรงกัน คือ กองทัพต้องสนับสนุนการเลือกตั้งอย่างเต็มกำลังความสามารถ โดยต้องไม่แทรกแซงหรือเลือกข้างทางการเมือง และต้องปฏิบัติตามกฎหมายทุกประการ

๗.๑ บทสรุป

เมื่อพิจารณาการดำเนินงานของกองทัพบกในช่วงการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. ๒๕๖๖ ที่ผ่านมา เปรียบเทียบกับหลักนิติธรรมและแนวทางที่กำหนดไว้นี้ พบว่ากองทัพบกได้ปฏิบัติตามแนวทางส่วนใหญ่ได้อย่างน่าพอใจ ตัวอย่างเช่น ไม่มีรายงานว่ากองทัพบกเข้ามาเกี่ยวข้องกับการจัดการเลือกตั้งในทางที่มิชอบ ไม่มีกรณีการใช้ทรัพยากรของทหารเพื่อหาเสียงให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างเปิดเผย ทั้งยังมีการประชาสัมพันธ์เชิงบวก เช่น ผู้บัญชาการทหารบกได้ย้ำต่อสื่อว่าจะให้อิสระแก่กำลังพลในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และการอนุญาตให้ผู้สมัครเข้าหาเสียงในค่ายโดยยึดตามระเบียบที่วางไว้ สิ่งเหล่านี้สะท้อนความตั้งใจของผู้บังคับบัญชาระดับสูงในการกำชับให้หน่วยทหารปฏิบัติตามหลักความเป็นกลางของกองทัพ

อย่างไรก็ดี แม้จะมีกรอบกติกาที่ดี แต่ความท้าทายในการดำเนินการก็ยังคงมีอยู่บ้าง เช่น การควบคุมไม่ให้ผู้บังคับบัญชาใช้ตำแหน่งชี้นำลูกน้อง ซึ่งเรื่องนี้ต้องอาศัยทั้งมาตรการลงโทษที่มีการกำหนดไว้แล้ว ควบคู่กับการปลูกฝังจิตสำนึก นอกจากนี้ ความโปร่งใสในบางขั้นตอน ควรมีการสื่อสารให้สาธารณชนรับรู้ด้วยเพื่อความเชื่อมั่น เช่น เมื่อกองทัพจัดยานพาหนะรับส่งประชาชน ก็ควรมีการรายงานต่อ กกต. และแจ้งต่อสาธารณะในวงกว้าง หรือเมื่อมีการส่งกำลังพลไปช่วยงานเลือกตั้ง กองทัพก็ควรประกาศจำนวนและหน้าที่ให้ชัดเจนให้ทราบโดยทั่วไปเป็นการล่วงหน้า เป็นต้น

๗.๒ ข้อเสนอแนะ

สำหรับข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปพิจารณาเพื่อเสริมสร้างบทบาทของกองทัพบกตามหลักนิติธรรมยิ่งขึ้น มีดังนี้

๗.๒.๑ เพิ่มการอบรมและซักซ้อมแนวทางให้แก่กำลังพลทุกระดับ แม้ว่าจะมีคู่มือและคำสั่งอย่างละเอียด แต่สิ่งสำคัญคือต้องทำให้กำลังพลทุกนายเข้าใจและตระหนักถึงเหตุผลเบื้องหลังแนวทางเหล่านี้ โดยการจัดอบรมหรือสัมมนาภายในเกี่ยวกับ “ทหารกับการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย” โดยเชิญวิทยากรจาก กกต. หรือผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายมาให้ความรู้ อาจช่วยย้ำให้เกิดความเข้าใจตรงกันและลดความผิดพลาดจากความไม่รู้หรือความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน

๗.๒.๒ สร้างกลไกตรวจสอบภายในกองทัพเกี่ยวกับการเลือกตั้ง อาจพิจารณาจัดตั้งคณะกรรมการภายในกองทัพบกในช่วงก่อนและระหว่างเลือกตั้ง เพื่อทำหน้าที่ติดตามกำกับดูแลการปฏิบัติของหน่วยต่าง ๆ ให้เป็นไปตามคู่มือ รวมถึงรับเรื่องร้องเรียนหากมีกำลังพลหรือประชาชนแจ้งเบาะแสว่ามีการกระทำที่ไม่เป็นกลาง การมีกลไกภายในจะช่วยให้แก้ไขปัญหาได้รวดเร็วและเป็นการแสดงถึงความจริงจังของกองทัพในการกำกับตนเอง

๗.๒.๓ ประสานงานกับองค์กรอิสระและภาคประชาสังคม เพื่อความโปร่งใสสูงสุด กองทัพบกอาจเชิญผู้แทนจาก กกต. หรือองค์กรกลางที่สังเกตการณ์การเลือกตั้ง เช่น ผู้ตรวจการเลือกตั้ง หรือองค์กรภาคประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการสนับสนุนของทหาร

๗.๒.๔ ใช้เทคโนโลยีเพื่อความโปร่งใส ในยุคดิจิทัล กองทัพบกอาจพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์หรือใช้โซเชียลมีเดียของตนในการเผยแพร่ข้อมูลการสนับสนุนการเลือกตั้งแบบเรียลไทม์ เช่น รายงานจำนวนรถที่สนับสนุนประชาชน จำนวนกำลังพลที่ส่งไปช่วยรักษาความปลอดภัย หรือถ่ายภาพกิจกรรมการสนับสนุนต่าง ๆ เผยแพร่สู่สาธารณะ ในขอบเขตที่ไม่ละเมิดความมั่นคง เพราะการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่โปร่งใสจะทำให้เกิดความสบายใจแก่สังคม

๗.๒.๕ ปรับปรุงกฎระเบียบให้ทันสมัยอย่างสม่ำเสมอ แม้ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมฯ พ.ศ. ๒๔๙๙ ยังสามารถใช้บังคับกับบริบทปัจจุบันได้ แต่ในบางกรณีอาจต้องมีรายละเอียดเพิ่มเติมให้เข้ากับยุคสมัยใหม่ เช่น การใช้สื่อออนไลน์ในทางการเมืองของทหาร ที่ปัจจุบันกองทัพใช้วิธีออกคำสั่งเป็นกรณี ๆ ไป โดยอาจมีการแก้ไขข้อบังคับหรือออกระเบียบเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้อินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดียของกำลังพลในบริบททางการเมือง เพื่อให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบันมากขึ้น ซึ่งการมีข้อกำหนดที่ชัดเจนจะช่วยคุ้มครองทั้งสิทธิกำลังพลและภาพลักษณ์ขององค์กร

ในภาพรวม กองทัพบกไทยได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามปรับตัวเข้าสู่บทบาท “ทหารอาชีพในระบอบประชาธิปไตย” ที่สนับสนุนกระบวนการประชาธิปไตยตาม หลักนิติธรรม การสนับสนุนการเลือกตั้งตามแนวทางที่กำหนดไว้นั้น หากปฏิบัติได้ครบถ้วน จะส่งผลดีหลายประการ อาทิ ทำให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยเรียบร้อย ปลอดภัยและสุจริต, ลดข้อครหาความไม่เป็นกลางของกองทัพ เปิดทางให้รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งสามารถบริหารประเทศได้อย่างชอบธรรม และยังเป็นการยกระดับภาพลักษณ์ของกองทัพในสายตาประชาชนว่าเป็นองค์กรที่เคารพกติกาของประชาชน ไม่ใช่ผู้ที่อยู่เหนือกติกา ตรงตามแนวคิด “ประเทศจะปกครองด้วยหลักนิติธรรม” ที่ทุกคนเสมอภาคกันภายใต้กฎหมาย

ท้ายที่สุด ความแข็งแกร่งของประชาธิปไตยมิได้วัดเพียงจากการมีเลือกตั้ง แต่ยังวัดจากท่าทีของสถาบันต่าง ๆ ที่สนับสนุนให้การเลือกตั้งนั้นสะท้อนเจตนารมณ์ของประชาชนอย่างแท้จริง ในมิติของกองทัพบกซึ่งเคยมีบทบาททางการเมืองในประวัติศาสตร์ การปฏิบัติตามหลักนิติธรรมอย่างเคร่งครัดในการสนับสนุนการเลือกตั้งจะเป็นก้าวสำคัญที่ช่วยให้ประเทศไทยพัฒนาไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง โดยมีสถาบันทหารเป็นหนึ่งในผู้พิทักษ์ระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย

บรรณานุกรม

กระทรวงกลาโหม. (พ.ศ. ๒๔๙๙). ข้อบังคับกระทรวงกลาโหม ว่าด้วยข้าราชการกลาโหมกับการเมือง พ.ศ. ๒๔๙๙.

กรมกิจการพลเรือนทหารบก. (พ.ศ. ๒๕๖๖). คู่มือแนวทางการปฏิบัติของกองทัพบกในการสนับสนุนการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๖. กรุงเทพฯ: กองทัพบก.

คณะรัฐมนตรี. (๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒). มติคณะรัฐมนตรีเรื่อง แนวทางการปฏิบัติในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไป. กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (๒๕๖๑). พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๖๖). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คณะกรรมการการเลือกตั้ง.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (ม.ป.ป.). หลักนิติธรรมกับธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ.